

**Tabellenboek**  
**bij het onderzoek**  
***Lees- en literatuuronderwijs***  
***in havo/vwo***

**Lezen**

STICHTING LEZEN

## **Colofon**

Stichting Lezen  
Nieuwe Prinsengracht 89  
1018 VR Amsterdam  
020-6230566  
[www.lezen.nl](http://www.lezen.nl)  
[info@lezen.nl](mailto:info@lezen.nl)

### **Auteurs**

Marleen Kieft, Geertje Damstra e.a.

### **Vormgeving cover**

Lijn 1 Haarlem, Ramona Dales

© 2016 Stichting Lezen, Amsterdam.

# Inhoud

<b>1</b>	<b>De respondenten .....</b>	<b>1</b>
1.1	Achtergrondkenmerken.....	1
1.2	Zelf lezen .....	4
<b>2</b>	<b>Inrichting van het onderwijs .....</b>	<b>5</b>
2.1	Organisatie .....	5
2.2	Methoden en websites .....	8
2.3	Referentieniveaus .....	13
2.4	Poëzie.....	15
2.5	Doorgaande lijn.....	16
<b>3</b>	<b>Het belang van literatuuronderwijs.....</b>	<b>17</b>
3.1	Belang.....	17
3.2	Doelstellingen .....	22
<b>4</b>	<b>Beleid rond lees- en literatuuronderwijs .....</b>	<b>25</b>
4.1	Aanwezigheid van beleid .....	25
4.2	Afspraken en verantwoordelijkheden .....	27
4.3	Deskundigheid van docenten.....	31
4.4	Informatievaardigheden .....	33
<b>5</b>	<b>Samenwerking met mediatheek en openbare bibliotheek .....</b>	<b>35</b>
5.1	Schoolbibliotheek / mediatheek.....	35
5.2	Samenwerkingspartners buiten de school.....	40
5.3	De Bibliotheek <i>op school</i> .....	42
<b>6</b>	<b>Leesklimaat en leesplezier .....</b>	<b>46</b>
6.1	Draagvlak.....	46
6.2	Vrij lezen.....	47
6.3	Leesplezier .....	48
6.4	Leesbevorderingsactiviteiten.....	50
<b>7</b>	<b>Boeken lezen voor school .....</b>	<b>54</b>
<b>8</b>	<b>Toetsen van literatuuronderwijs.....</b>	<b>64</b>
<b>9</b>	<b>Budget.....</b>	<b>69</b>
<b>10</b>	<b>Successen, knelpunten en behoeften .....</b>	<b>72</b>
<b>11</b>	<b>Algemene opmerkingen .....</b>	<b>80</b>

# 1 De respondenten

## 1.1 Achtergrondkenmerken

Tabel 1.1

*Wat is uw geslacht?*

	Aantal mannen	Aantal vrouwen
Docenten (n = 116)	27	89
Sectievoorzitters (n = 57)	18	39
Afdelingsleiders (n = 33)	23	10

Tabel 1.2

*Hoe oud bent u?*

	Gemiddelde leeftijd
Docenten (n = 117)	41 jaar
Sectievoorzitters (n = 58)	44 jaar
Afdelingsleiders (n = 33)	54 jaar

Tabel 1.3

*Welke onderwijstypen biedt uw school aan?*

	Docenten (n = 117)	Sectievoorzitters (n = 57)	Afdelingsleiders (n = 33)
Vmbo basis	29	16	12
Vmbo kader	29	17	12
Vmbo gemengd/theoretisch	43	21	14
Mavo	52	24	12
Havo	117	51	29
Vwo	109	49	30
Gymnasium	65	37	21

Tabel 1.4

*Wat is de hoogste opleiding die u heeft afgerond?*

	Docenten (n = 117)	Sectievoorzitters (n = 57)
Hbo bachelor	26	6
Hbo master	13	10
Universiteit bachelor	1	0
Universiteit master	37	17
Universiteit doctor (gepromoveerd)	1	0
Hbo (voormalige systeem)	13	8
Universiteit doctoraal (voormalige systeem)	22	15
Anders	4	1

Tabel 1.5

*Heeft u een onderwijsbevoegdheid?*

	Docenten (n = 117)	Sectievoorzitters (n = 57)
Ja	117	55

Tabel 1.6

*Hoeveel jaren geeft u les in het vak Nederlands?*

	Gemiddeld
Docenten (n = 117)	11 jaar
Sectievoorzitters (n = 57)	16 jaar

Tabel 1.7

*Hoeveel jaren bent u sectievoorzitter Nederlands?*

	Gemiddeld
Sectievoorzitters (n = 30)	5,4 jaar

Tabel 1.8

*Aan welke klassen geeft u les? Docenten (n = 116)*

	Aantal
Onderbouw havo (leerjaar 1, 2 en 3)	71
Onderbouw vwo/gymnasium (leerjaar 1, 2 en 3)	67
Bovenbouw havo (leerjaar 4 en 5)	66
Bovenbouw vwo/gymnasium (leerjaar 4, 5 en 6)	75

Tabel 1.9

*Wat is uw functie? Afdelingsleiders (n = 30)*

	Aantal		Aantal
Rector / directeur	6		
Afdelingsleider van de afdeling	19	Gymnasium	1
		Havo	5
		Vwo	2
		Havo/vwo	5
		Havo bovenbouw	2
		Vwo bovenbouw	2
		Havo/vwo bovenbouw	2
Anders, namelijk ...	5	Conrector	3
		Directeur onderwijs en begeleiding	1
		Sectordirecteur havo/vwo	1

Tabel 1.10

*Hoeveel jaren bent u schoolleider/afdelingsleider?*

	Gemiddeld
Afdelingsleiders (n = 31)	11,5 jaar

Tabel 1.11

*Geeft u zelf ook les? Afdelingsleiders (n = 32)*

	Aantal	Vak	Aantal
Ja, ik geef zelf ook les.	11	Aardrijkskunde	1
		Geschiedenis/maatschappijleer	1
		Klassieke talen	1
		Nederlands	5
		Wiskunde	1
		Mentorles	1
		Anders	1
		Nu niet, maar in het verleden wel, namelijk in het vak.	20
Biologie	3		
Economie	3		
Engels	4		
Geschiedenis/maatschappijleer	1		
Nederlands	5		
Scheikunde	1		
Wiskunde	1		
Nee	1		

Tabel 1.12

*Hoeveel leerlingen heeft uw school?*

	Gemiddeld	N, afdelingsleiders
Vmbo/mavo-leerlingen	535	17
Havo-leerlingen	488	25
Vwo-leerlingen	443	28

## 1.2 Zelf lezen

Tabel 1.13

*Hoe vaak leest u verhalende boeken en/of poëzie in uw vrije tijd?*

	Docenten (n = 114)	Sectievoorzitters (n = 57)	Afdelingsleiders (n = 31)
Ik lees iedere dag.	62	36	8
Ik lees ten minste een keer per week.	32	13	7
Ik lees ten minste een keer per maand.	8	2	2
Ik lees voornamelijk in de vakanties.	10	6	13
Ik lees niet of nauwelijks in mijn vrije tijd.	2	0	1

Tabel 1.14

*Welke genres leest u in uw vrije tijd? (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Docenten (n = 111)	Sectievoorzitters (n = 57)
Kinder- en jeugdboeken (doelgroep 0-6 jaar)	13	6
Kinder- en jeugdboeken (doelgroep 7-12 jaar)	11	2
Kinder- en jeugdboeken (doelgroep 13-15 jaar)	38	22
Jeugdliteratuur/Young Adult literatuur (doelgroep 15+ jaar)	69	34
Oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenenliteratuur	104	55
Vertaalde volwassenenliteratuur	76	39
Niet-Nederlandstalige volwassenenliteratuur in hun oorspronkelijke taal	31	20
Populaire fictie voor volwassenen (thrillers, serieboeken, streekromans)	39	25
Poëzie	45	24
Non-fictie	37	31
Anders, namelijk: het nieuws, kranten, filosofie, Bijbel	3	1

## 2 Inrichting van het onderwijs

### 2.1 Organisatie

Tabel 2.1

*Hoeveel uren per week volgen havo-leerlingen op uw school Nederlands?*

	Docenten, N	Aantal lesuren per week (in minuten)	Percentage van de totale lestijd dat besteed wordt aan literatuuronderwijs
Havo 1	57	182,3	14,4%
Havo 2	55	159,6	13,9%
Havo 3	54	155,0	14,3%
Havo 4	63	169,6	21,5%
Havo 5	59	166,1	23,0%

Tabel 2.2

*Hoeveel uren per week volgen vwo-leerlingen op uw school Nederlands?*

	Docenten, N	Aantal lesuren per week (in minuten)	Percentage van de totale lestijd dat besteed wordt aan literatuuronderwijs
Vwo 1	71	172,6	14,3%
Vwo 2	69	151,5	13,6%
Vwo 3	74	148,3	15,0%
Vwo 4	72	147,8	24,2%
Vwo 5	69	146,7	25,1%
Vwo 6	63	143,8	25,6%

Tabel 2.3

*Hoe verdeelt u de tijd voor literatuuronderwijs over het jaarrooster?*

	Docenten (n = 99)	Sectievoorzitters (n = 43)
Ik geef iedere week een of meer lessen literatuuronderwijs.	33	12
Ik besteed een aantal weken per jaar al mijn lessen aan literatuuronderwijs.	36	26
Anders, namelijk ...	30	5



*Hoe verdeelt u de tijd voor literatuuronderwijs over het jaarrooster? Anders, namelijk (sectievoorzitters) ...*

- Bovenbouw: gespreide aandacht aan literatuur, het schooljaar is ingedeeld in vijf periodes, in een aantal periodes schenken we aandacht aan literatuur onderbouw: idem.
- Een combinatie van bovenstaande opties.
- Helaas is er geen ruimte om iedere week veel aandacht te besteden aan literatuuronderwijs. We doen dit in een aantal modules per jaar en dan bijvoorbeeld een les in de week.
- Onderbouw: een aantal keer in een jaar een paar lessen; bovenbouw: een aantal weken per jaar alle lessen.
- Steeds een aaneengesloten blok per periode (poëzie, lit. gesch, verhaalanalyse, etc).

*Hoe verdeelt u de tijd voor literatuuronderwijs over het jaarrooster? Anders, namelijk (docenten) ...*

- Lessen of gedeeltes van lessen worden gebruikt voor het lezen van fictie. In de bovenbouw komt daar literatuurgeschiedenis bij.
- Eén keer per blok (periode van 8 weken) een paar lessen.
- Afhankelijk van jaarlaag en periode een of meer lessen per week gedurende enkele weken.
- Combinatie: aantal weken per jaar en boekentips in andere lessen.
- De planning is: iedere week één les, in de praktijk is het ongeveer 6 lessen per periode van acht weken (dus in twee weken geen literatuurles, in de andere weken één les per week).
- Een en ander wordt geclusterd aan de hand van de methode.
- Elk hoofdstuk van de methode bevat een module 'literatuur'.
- Elke periode lezen leerlingen minimaal één boek. In de les wordt daaraan theorie (verhaalanalyse, literatuurgeschiedenis, enz.) gekoppeld. Lezen doen ze thuis. Opdrachten die ze bij de boeken maken, doen ze voor een deel in de klas. Ook presenteren leerlingen voor elkaar en werken ze samen / discussiëren ze in de klas.
- Gedeeltes van lessen, iedere les is er ook leestijd.
- Gedurende enkele weken per periode een of meer lessen per week.
- Geregeld dubbel uur + losse lessen tussendoor.
- Ik besteed per periode twee lessen aan literatuur. Dat komt neer op ongeveer 8 lessen per jaar.
- Ik geef per jaar meerdere modules literatuur en laat de leerlingen bijna elke les lezen.
- Ik verzorg periodelessen (twee x twee weken, de eerste twee uur per dag) waarin literatuur prominent wordt behandeld.
- In de onderbouw optie 1; in de bovenbouw optie 2 + wekelijks leeskwartier in iedere klas.
- In projecten van een aantal weken werken we steeds een keer per week aan literatuur.
- Leesweken, opdrachten, aantal weken boek analyseren, etc.
- Literatuur(onderwijs) komt gedurende het jaar voorbij.
- Literatuuronderwijs is zo veel mogelijk verweven met (ander) taalonderwijs.
- Modulair.
- Niet wekelijks, maar twee- of driewekelijks een deel of meerdere delen.
- Per blok (4 blokken per jaar) een aantal lessen literatuur, vaak in combinatie met andere vaardigheden.
- Per periode afwisselend paar weken literatuuronderwijs.
- Periodeonderwijs aan de hand van vrijeschoolse pedagogiek.

- Soms is een volledige les gewijd aan literatuuronderwijs, soms is een gedeelte van de les eraan gewijd; afhankelijk van de tijd en het programma.
- Soms per periode 2 lessen per week, soms losse lessen.
- Verdeeld in modules.
- Volgens methode.
- Wekelijks een deel van de les vrij lezen.
- Zo'n drie lessen per maand.

Tabel 2.4

*Hoe is dit vastgesteld?*

	Docenten (n = 99)
Dat is vastgelegd in het beleid van de school.	7
Dat hebben we bepaald in het sectieoverleg.	55
Dat heb ik bepaald met de collegae die in parallelklassen werken.	21
Dat heb ik zelf bepaald.	11
Dat weet ik niet.	0
Anders, namelijk ...	5

*Hoe is dit vastgesteld? Anders, namelijk (docenten) ...*

- Dat verschilt per klas. In klas 1 doe ik zelf meer aan literatuur dan er in de studiewijzer staat, maar in de andere klassen is het vooral een zaak van de sectie. Toch heeft ook het beleid van de school ermee te maken, want wij hebben op school leesuren ingesteld die door alle vakken heen lopen.
- Dat was al door de sectie bepaald voordat ik kwam lesgeven.
- Literatuur is bij ons een apart vak. Ik geef geen Nederlands, alleen literatuur.
- Methode.
- Vastgelegd in vakprogramma.

## 2.2 Methoden en websites

Tabel 2.5

*Welke criteria spelen een rol bij het kiezen van een methode voor literatuuronderwijs?*

	Sectievoorzitters ( n = 44)
Aansluiting bij de manier waarop wij lesgeven.	26
Kwaliteit/beoordelingen van de methode.	25
Aandacht voor literatuurgeschiedenis.	23
Aandacht voor de literaire ontwikkeling van leerlingen.	17
Aandacht voor actuele titels.	16
Aandacht voor poëzie.	14
Aandacht voor leesplezier.	12
Aandacht voor specifieke genres/stromingen die wij belangrijk vinden.	9
Wij werken niet met een methode.	9
Aandacht voor de literaire canon.	4
Aandacht voor specifieke boeken die wij belangrijk vinden.	4
Anders, namelijk ...	5

*Welke criteria spelen een rol bij het kiezen van een methode voor literatuuronderwijs? Anders, namelijk (sectievoorzitters) ...*

- Aandacht voor literaire begrippenkader.
- Geld.
- Goede oefeningen.
- In de bovenbouw v/g werken we nauw samen met de vakgroep Engels wat literatuurgeschiedenis betreft.
- Ondersteuning eigen onderwijs.

Tabel 2.6

*Welke methode(n) en/of websites gebruikt u voor literatuuronderwijs?*

	Docenten (n = 100)
lezenvoordelijst.nl	71
literatuurgeschiedenis.nl	58
Laagland, literatuur & lezer (ThiemeMeulenhoff)	38
DBNL.nl	29
leesplein.nl	20
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en theorie (Malmberg)	18
Anders, namelijk ...	16
scholieren.com	10
Theo Knippenbergs Bulkboek	10
leesadviezen.nl	9
Literatuur [NU] Nederlands (Noordhoff Uitgevers)	9
Eigen materiaal (o.a. readers, projecten)	8
wij gebruiken geen methoden en/of websites.	7
Plot 26	6
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en leesdossier (Malmberg)	5
Literatuur in Zicht! (Driestar Educatief)	5
TaalpuntNL (Driestar Educatief)	3
Eldorado	3
BruutTAAL (Michel Pijpers)	2
Een land van waan en wijs. Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur	1

Tabel 2.7

Wie is verantwoordelijk voor de keus van deze methode(n)/website(s)?

	Directie / schoolleiding	Sectie Nederlands als geheel	Een deel van de sectie Nederlands	Ik zelf	Dat weet ik niet.	Anders namelijk ...
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en theorie (Malmberg)	0	15	1	2	0	
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en leesdossier (Malmberg)	0	4	0	1	0	
Laagland, literatuur & lezer (ThiemeMeulenhoff)	0	23	10	2	0	secties Ne, En, Fa, Du, Sp, literatuur
Literatuur [NU] Nederlands (Noordhoff)	1	4	2	2	0	
Literatuur in Zicht! (Driestar Educatief)	2	2	1	0	0	
BruutTAAL (Michel Pijpers)	1	0	0	1	0	
Een land van waan en wijs. Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur	0	0	0	1	0	
TaalpuntNL (Driestar Educatief)	3	0	0	0	0	
Plot 26	0	3	0	2	0	
Theo Knippenbergs Bulkboek	0	3	1	4	0	
DBNL.nl	0	9	4	13	1	
leesadviezen.nl	0	5	3	1	0	
literatuurgeschiedenis.nl	0	14	10	29	1	sectie literatuur
lezenvoordelijst.nl	1	29	11	23	1	sectie literatuur
leesplein.nl	1	2	2	14	0	
scholieren.com	0	1	3	3	1	leerlingen
Wij gebruiken geen methoden of websites.	0	0	0	0	0	
Anders, namelijk ... (zie laatste kolom)	0	11	8	7	0	

Tabel 2.8

*Hoe intensief gebruikt u deze methode(n) /website(s)?*

	Ik gebruik deze volledig	Ik gebruik deze als basis en vul aan met ander materiaal	Ik gebruik deze als aanvullend materiaal
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en theorie (Malmberg)	2	13	3
Dautzenberg: Literatuur, geschiedenis en leesdossier (Malmberg)	1	3	1
Laagland, literatuur & lezer (ThiemeMeulenhoff)	6	24	7
Literatuur [NU] Nederlands (Noordhoff)	1	3	5
Literatuur in Zicht! (Driestar Educatief)	1	1	3
BruutTAAL (Michel Pijpers)	0	1	1
Een land van waan en wijs. Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur	0	0	1
TaalpuntNL (Driestar Educatief)	1	1	1
Plot 26	0	3	2
Theo Knippenbergs Bulkboek	0	0	9
DBNL.nl	0	1	26
leesadviezen.nl	0	0	9
literatuurgeschiedenis.nl	0	4	50
lezenvoordelijst.nl	5	12	48
leesplein.nl	0	2	18
scholieren.com	0	1	9
wij gebruiken geen methoden en/of websites	0	0	0
Anders, namelijk ...	3	12	11

Tabel 2.9

*Gebruikt u buiten deze methode(n) en/of website(s) ook zelf ontwikkeld materiaal?*

	Docenten (n = 89)
Nee	17
Ja	72

*Reden:*

- Aangepast onderwijs voor autisme spectrum leerlingen.
- Aanvulling met betrekking tot romans en gedichten.
- Aanvulling, eigen keuzes.
- Afstemmen op behoefte van leerlingen.
- Afwisseling / verdieping.
- Bestond al binnen de sectie.

- Bij gebrek aan beter (met name havo).
- Bij ons op !mpulse werken we vanuit een andere visie.
- Dan heb je zelf invloed op de invulling van het literatuuronderwijs.
- Dat kan actueel zijn.
- Dat maakt het vollediger.
- Dat past beter bij de specifieke accenten die ik in de les wil leggen.
- Dat past beter in wat wij als sectie willen bereiken binnen een bepaalde tijd.
- Dat sluit beter aan.
- Dat vult aan.
- De opdrachten op lezenvoordelijst.nl zijn te omvangrijk en materiaal voor poëzie ontbreekt, net als opdrachten op tekstniveau (opdrachten bij fragmenten die een beroep doen op de literair esthetische vorming door middel van verhaalanalyse.
- De verwerking van de lesstof in literatuurinzicht is niet voldoende.
- Deze methoden zijn belangrijk als basis voor zowel docent als leerling.
- Een docent is meer dan de methode.
- Eigen inbreng vind ik prettig.
- Extra ondersteunen leerlingen.
- Handleiding leesdossier incl. Talloze verwerkingsopdrachten.
- Het zelf lezen van veel boeken zorgt ook voor actueel materiaal.
- Ik ben nog in opleiding en ik haal zo nu en dan een leuk verhaal uit een literatuurblad zoals Das Magazin.
- Onderzoek.
- Ik lees elke week de krant met leerlingen.
- Ik promoveer op young adult literatuur aan de Radboud universiteit en kom dus geregeld materiaal tegen dat ik wil gebruiken en/of heb input van mijn leerlingen nodig in de vorm van enquêtes/interviews/opdrachten etcetera.
- Ik werk graag met opdrachten naar aanleiding van tekstfragmenten.
- Ik werk op verschillende scholen en kan dan hetzelfde vertellen/doen.
- Ik wil in kunnen springen op recente ontwikkelingen.
- In klas 4 vwo krijgen de leerlingen een aantal dictaten over de verschillende periodes.
- Leesprojecten en samengestelde literatuurlijsten.
- Lessen van oud-collega .
- Leuk om actuele zaken erbij te betrekken.
- Leuk om te doen.
- Literair mechaniek.
- Mijn school !mpulse focust ook op andere dingen.
- Oefenmateriaal Laagland niet altijd geschikt of voldoende.
- Periodelessen zijn relevant door eigen opzet en invulling van het literaire thema.
- Prettiger.
- Projecten.
- Readers over thema's/stromingen.
- Soms speel ik in op actuele gebeurtenissen: prijzen, tv-programma's en dergelijke.
- Soms vind ik de methode niet actueel genoeg wat voorbeelden betreft.
- Soms wil ik graag rond een thema werken of wil ik heel recente boeken naar voren brengen.

- Stencils.
- Thema's.
- Uitleg balansverslag uitleg verwerking.
- Verwerkingsopdrachten, reflectieverslagen.
- Voor de creatieve opdrachten.
- We hebben opdrachten over de middeleeuwen, Gysbrecht van Aemstel en Hiëronymus van Alphen.
- We houden discussies over literatuur/lectuur.
- Wij hebben geen 'basismethode' maar ontwikkelen zelf het onderwijs (niet alleen voor literatuur, maar voor alle vakken op school).
- Wij waren niet tevreden over de bestaande literatuurmethodes.
- Zo structureren we de beoogde leesontwikkeling.

*Kunt u aangeven hoe u zonder methode vormgeeft aan het literatuuronderwijs?*

- Eigen powerpoints, filmpjes.
- Ik verzorg dit zelf en zoek informatie op internet en put uit eigen ervaring. Wel maak ik gebruik van de lesmethode Op niveau. Ook laat ik leerlingen veel vertellen en presenteren.
- In de klassen 1 t/m 3 een vast leesuur per week. bijzondere aspecten worden klassikaal besproken. In de brugklas is een boekpresentatie door leerlingen verplicht.
- Powerpoints.
- We geven natuurlijk niet geheel 'zonder methode' les, maar we grasduinen uit de verschillende methodes, eigen ervaringen en websites om zodoende ons literatuuronderwijs in te richten.
- Zelf geschreven materiaal.

## 2.3 Referentieniveaus

Tabel 2.10

*Bent u bekend met de referentieniveaus fictie?*

	Docenten (n = 95)
Ja	74
Nee	21

Tabel 2.11

*Stemt u uw literatuuronderwijs af op de referentieniveaus fictie?*

	Docenten (n = 73)
Ja, want de methode(n) die ik gebruik is/zijn afgestemd op de referentieniveaus.	28
Ja, ik stem mijn literatuuronderwijs zelf af op de referentieniveaus.	25
Nee.	20



Tabel 2.12

*Welke rol spelen de referentieniveaus fictie in het literatuuronderwijs op uw school?*

	Sectievoorzitters (n = 44)
De referentieniveaus bieden een leidraad voor de inrichting van ons literatuuronderwijs.	20
De referentieniveaus fictie spelen op onze school geen rol binnen literatuuronderwijs.	12
De referentieniveaus zijn opgenomen in de methode.	10
De toetsing van het literatuuronderwijs wordt afgestemd op de referentieniveaus fictie.	6
Anders, namelijk ...	3
De referentieniveaus fictie zijn bepalend voor de inrichting van ons literatuuronderwijs.	2
Ik weet niet wat de referentieniveaus zijn.	2

*Anders, namelijk ...*

- In ontwikkeling.
- We proberen aan te sluiten bij het leesniveau van de individuele leerling, maar proberen deze steeds een stapje hoger te krijgen.

Tabel 2.13

*Hoe is dit voor de meer algemene referentieniveaus Nederlandse taal? Welke rol spelen deze op uw school?*

	Sectievoorzitters (n = 44)
De referentieniveaus taal bieden een leidraad voor de inrichting van ons onderwijs.	28
De referentieniveaus taal zijn opgenomen in de methode.	25
De toetsing binnen het vak Nederlands wordt afgestemd op de referentieniveaus taal.	10
De referentieniveaus taal zijn bepalend voor de inrichting van het vak Nederlands.	9
Anders, namelijk ...	2
De referentieniveaus taal spelen op onze school geen rol binnen Nederlands.	1
Ik weet niet wat de referentieniveaus zijn.	0

*Anders, namelijk ...*

- Geen expliciete rol.
- Niveau zit wel goed.
- VAS-toetsen.
- We weten wat de niveaus inhouden, maar zijn daar niet uitvoerig mee bezig.

*Ruimte voor toelichting over verantwoordelijkheden en afspraken (sectievoorzitters):*

- Kleine sectie is makkelijk afspraken maken.
- Sectie met leerlijnen.
- Tot en met klas 3 is er sprake van de VAS-toetsen en daarmee krijg je ook een beeld van de referentieniveaus. We gaan ervan uit dat de methode ook de vinger aan de pols houdt.

## 2.4 Poëzie

Tabel 2.14

*Besteedt u aandacht aan poëzie in uw literatuuronderwijs?*

	Docenten (n = 94)
1 Ja	82
2 Nee	12

Tabel 2.15

*Hoe besteedt u aandacht aan poëzie?*

	Docenten (n = 81)
Ik behandel de verschillende dichtvormen.	70
Ik behandel gedichtenanalyse.	68
Ik behandel gedichten binnen literatuurgeschiedenis.	61
Leerlingen schrijven gedichten.	56
Ik laat leerlingen hun eigen voorkeur voor poëzie ontwikkelen.	42
Leerlingen dragen gedichten voor.	32
Anders, namelijk ...	9

*Anders namelijk ...*

- Aangepast, veelal basiskennis.
- Bloemlezing door leerlingen.
- Bloemlezing maken.
- Ik hang mooie gedichten in de klas op en doe een dichtwedstrijd rond Sinterklaas.
- Leerlingen maken zelf een analyse.
- Lesbrieven poëzieweek.
- Lezen.
- Projecten school der poëzie.
- Uitnodigen dichter.

## 2.5 Doorgaande lijn

Tabel 2.16

*Hoe is de doorgaande lijn in literatuuronderwijs op school gewaarborgd?*

	Docenten (n = 93)	Sectievoorzitters (n = 44)	Totaal (n = 137)
We gebruiken dezelfde methode in alle klassen.	54	18	72
Docenten geven in meerdere klassen les.	59	25	84
De doorgaande lijn is onderwerp van gesprek in het sectieoverleg.	71	34	105
Wij hebben een schoolbreed taalbeleidsplan waarin dit aan de orde komt.	14	4	18
Niet, de docenten behandelen per jaar wat zij belangrijk vinden.	8	3	11
Anders, namelijk ...	8	1	9
Dat weet ik niet.	0	3	3

*Anders, namelijk (sectievoorzitter) ...*

- In sectiebrede afspraken (sectievoorzitter).

*Anders, namelijk (docenten) ...*

- De doorgaande lijn is wel onderwerp van gesprek, maar verder gebeurt er niet zoveel mee.
- Opgenomen in vakprogramma.
- Uitgewerkt in vakwerkplan.
- Vakleerplannen.
- Vastgelegd in pta.
- Volgens arrangement passend onderwijs.
- We spreken af wat (literaire begrippen, periodes) we wanneer behandelen, maar iedere docent bepaalt hoe hij dat doet en hoe hij dit toetst.
- We zijn nu bezig met een schoolbrede lijn.

### 3 Het belang van literatuuronderwijs

#### 3.1 Belang

Tabel 3.1

*Wilt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe belangrijk u het vindt dat op uw school aandacht wordt besteed aan literatuuronderwijs?*

	Gemiddeld	SD
Docenten (n = 117)	8,7	1,1
Sectievoorzitters (n = 56)	8,9	1,0
Afdelingsleiders (n = 31)	8,5	1,3

Tabel 3.2

*Wilt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe belangrijk u het vindt dat op uw school aandacht wordt besteed aan leesbevordering?*

	Gemiddeld	SD
Docenten (n = 117)	9,3	1,0
Sectievoorzitters (n = 56)	9,3	0,9
Afdelingsleiders (n = 31)	9,1	0,9

Tabel 3.3

*Wilt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe belangrijk u het vindt dat op uw school aandacht wordt besteed aan informatievaardigheden?*

	Gemiddeld	SD
Docenten (n = 117)	8,5	1,2
Sectievoorzitters (n = 56)	8,7	1,1
Afdelingsleiders (n = 31)	8,8	1,1

#### *Toelichting door docenten*

- Aan informatie- en zoekvaardigheden zou meer aandacht moeten worden besteed. Leerlingen weten vaak niet waar ze het zoeken moeten.
- Allemaal dient het veel meer doelen dan alleen het lezen op zich.
- Besteed meer aandacht aan informatie verwerken.
- De kern van onderwijsproblematiek: álles is belangrijk, hoe maak je keuzes in de beperkte tijd?
- De leerlingen moeten in deze tijd met alle digitale middelen goed onderscheid kunnen maken tussen het belang van de eigen ervaring en welke informatie ze het op het internet vinden.
- Differentiëren in voorkeur ontbreekt.
- Ik vind de term 'informatievaardigheden' onduidelijk. Informatie verzamelen? Dat komt meer aan de orde bij schrijven en spreken.
- Informatievaardigheden is eigenlijk de kern van Nederlands om je te kunnen bewegen in maatschappij! Het gaat erom dat ze boodschappen kunnen begrijpen in elk genre.
- Onderdeel daarvan is leesplezier, daar kan fictie bij helpen.

- Je leert jezelf en de wereld kennen, nieuwe inzichten.
- Kennisoverdracht, persoonlijke ontwikkeling, cultuuroverdracht.
- Leesbevordering heel goed voor woordenschat en literatuuronderwijs en informatievaardigheden noodzakelijk voor kritisch kunnen kijken naar de wereld om hen heen.
- Leesplezier bevorderen zal de rest ook in de hand houden.
- Leesvaardigheid en teksten kunnen analyseren is de tool om op overige gebieden de wereld te kunnen ontsluiten.
- Leesvaardigheid is belangrijk voor ieder vak, dus leerlingen moeten veel meer lezen. Niet alleen bij Nederlands.
- Leesvaardigheid moet verbeteren worden bij elk vak, dus leerlingen moeten meer lezen, niet alleen bij Nederlands.
- Lezen en informatie (kritisch) kunnen verwerven is de basis voor al het andere.
- Lezen is de basis van leren. Fictie lezen is een basis voor zelfsturend, zelfverantwoordelijk en creatief leren.
- Lezen is de basis voor taalvaardigheid. Helaas vinden veel leerlingen lezen niet (meer) leuk.
- Lezen is voor alles goed!
- Lezen verbreedt de horizon van de leerlingen.
- Literatuuronderwijs draagt bij aan persoonlijke vorming en ontwikkeling.
- Met literatuuronderwijs worden verschillende doelstellingen bereikt, leesbevordering is er daar slechts één van. Ik denk dat leerlingen die niet in hun vrije tijd gaan lezen, toch wat van literatuuronderwijs zullen opsteken (bijvoorbeeld maatschappelijke bewustwording, individuele ontplooiing). Informatievaardigheden zijn belangrijk, maar raken denk ik minder doelstellingen. Vooral kritisch omgaan met bronnen en het verwerken van informatie in een eigen tekst lijken me van belang.
- Middels lezen doen leerlingen woord- en wereldkennis op. Tevens is het van belang dat leerlingen ook plezier in lezen krijgen wat weer de woordenschattoename bevordert. Tot slot moeten leerlingen leren hoe om te gaan met de kennis die ze opdoen uit de boeken --> informatievaardigheden.
- Niet alleen taalvaardigheid voor eindexamen oefenen.
- Literatuur dreigt stiefkind te worden.
- Ontwikkelen van literaire smaak.
- Onze school staat in een taalzwak gebied. Lezen is essentieel.
- Taalvaardigheden als lezen en schrijven vind ik absolute prioriteit. Maar lezen en begrijpen van fictie volgt daar direct op. Waar komen leerlingen anders aan die ervaring?
- Verbreden horizon, zelfkennis, kritisch/analytisch denken, argumenteren, algemene ontwikkeling.
- Verrijkend.
- Wereldkennis, goede info.
- Woordenschat, algemene ontwikkeling, ontspanning.

*Toelichting door afdelingsleiders*

- Algemene ontwikkeling.
- Basisvaardigheden.
- Plezier.

- Het allerbelangrijkste is het dat leerlingen lezen, ook met het oog op andere vakken. Literatuur biedt dan iets meer.
- Leesvaardigheid is de grootste voorspeller voor schoolsucces; bovendien maatschappelijk belang van literatuur.
- Lezen is de basis van kennis in het huidige systeem, maar kijken is in opkomst.
- Lezen is en blijft belangrijk voor de ontwikkeling van de leesvaardigheid. Begrijpend lezen is een vaardigheid die voor alle vakken belangrijk is.
- Lezen moet, dat moet je stimuleren, maar kennis van literatuur is minder belangrijk en informatie verwerven leren leerlingen elders ook wel.
- Lezen vormt de basis voor alles!
- Literatuuronderwijs: culturele vorming noodzakelijk.
- Leesbevordering: lezen is een uitstekend instrument om informatie goed tot je te nemen.
- Informatievaardigheden: in de huidige maatschappij onmisbaar.
- Wij hebben veel leerlingen met een taalachterstand waarbij lezen zeer belangrijk is.

#### *Toelichting door sectievoorzitters*

- Als er geen sprake zou zijn van lezen, dan kun je de informatievaardigheden ook wel vergeten. Lezen is het kernbegrip.
- Basisvaardigheden.
- Behoren tot het vak Nederlands.
- Bevordering van ontwikkeling empathisch vermogen, kritisch lezen en denken, actieve deelname aan maatschappelijk leven, begrip van eigen bestaan en eigen ontwikkeling, et cetera.
- Bij gymnasiale vorming past mijns inziens ook aandacht voor literatuur. Juist hiermee kun je onze leerlingen prikkelen. Informatievaardigheden ontwikkel je tegenwoordig ook gaandeweg, maar wat sturing kan geen kwaad.
- Door te lezen ontwikkelen leerlingen een brede algemene en culturele basis.
- Goed voor: ontwikkeling fantasie, wegdromen, woordenschat, taal, schrijven, je geschiedenis.
- Het bevordert leesvaardigheid, creativiteit en fantasie, leert alle dingen uit het dagelijks leven een plaats te geven en laat je ervaren wat anderen ervaren.
- Het lezen van literatuur is vormend; het kan zoveel inzichten en aanknopingspunten voor discussie bieden.
- Hoe meer er gelezen wordt hoe meer die andere zaken ook beter worden.
- Intussen heeft onderzoek wel aangetoond dat veel lezen bijdraagt aan je ontwikkeling. Je leert bijzaken van hoofdzaken onderscheiden, lezen draagt bij aan je algemene ontwikkeling, door te lezen leer je hoe je je beter kunt verplaatsen in anderen, je woordenschat wordt vergroot en er is toch echt gebleken dat kinderen/jongeren die veel lezen uiteindelijk succesvoller zijn in hun leven. (Of dat nou alleen aan dat lezen ligt of dat het ook komt door dat jongeren die veel lezen vaak ook op andere vlakken hoger/beter scoren...daar valt nog over te discussiëren.
- Kennis van (een andere) wereld, taalbevordering, leeservaring.
- Leerlingen lezen niet en niet goed.
- Leesvaardigheid heeft alles in zich, daarom mag daar zeker meer aandacht aan besteed worden.

- Leesvaardigheid is de sleutel tot succes bij alle vakken.
- Lezen heb je overal nodig.
- Lezen is belangrijk voor alle vakken.
- Motivatie, zone der naaste ontwikkeling, mening vormen, respect, ontwikkeling,
- Ontwikkeling mens.
- Zonder lezen geen leven in de huidige maatschappij.

Tabel 3.4

*Heeft u de indruk dat het belang dat over het algemeen binnen het vak Nederlands aan literatuuronderwijs wordt gehecht de afgelopen jaren is veranderd?*

	Sectievoorzitters (n = 55)
Ja, het belang is toegenomen.	6
Nee, het belang is gelijk gebleven.	19
Ja, het belang is afgenomen.	26
Dat weet ik niet.	4

Tabel 3.5

*Welke verschuivingen heeft u de afgelopen jaren zien optreden in de focus van het literatuuronderwijs?*

	Sectievoorzitters (n = 55)
Er is meer aandacht voor het leesplezier en de persoonlijke leesbeleving van leerlingen.	33
Leerlingen zijn vrijer in de keuze voor het type boeken/genres dat ze willen lezen.	26
Het is meer leerlinggericht geworden.	25
Het aantal te lezen titels is sterk afgenomen.	24
Leerlingen hoeven minder literaire klassiekers te lezen.	24
Het aantal verplicht te lezen titels is sterk afgenomen.	21
Het is meer canongericht geworden.	6
Er is meer aandacht voor het lezen van literaire werken die belangrijk zijn in de Nederlandse cultuurgeschiedenis.	6
Een andere verschuiving, namelijk ...	3
Geen verschuivingen.	3
Dat weet ik niet.	2

*Anders namelijk (sectievoorzitters) ...*

- De laatste jaren is het bij ons op school weer heel erg toegenomen om de leerlingen uit te dagen. Dat werkt ook.
- Docenten in eindexamenklassen worden uiteindelijk afgerekend op het verschil tussen se- en ce-cijfer. Het literatuuronderwijs wordt hiermee op een zijspoor gezet. Je kunt hierdoor in je lessen niet zo veel aandacht meer besteden aan literatuuronderwijs, want de andere

vaardigheden lijken belangrijker te zijn. Bovendien vertekent het literatuurcijfer het se-cijfer te veel: de spagaat van de docent Nederlands. Literatuur heel erg belangrijk vinden, maar de leerling er niet voor kunnen belonen, want iedereen wordt tegenwoordig afgerekend op de cijfertjes.

- In de huidige maatschappij is de belangstelling voor literatuur minder geworden en zien minder mensen het belang van literatuur.

*Ruimte voor toelichting bij de vragen over het belang van literatuuronderwijs (sectievoorzitters):*

- Docenten zien het belang er niet van.
- Docenten zijn slecht op de hoogte van de ontwikkelingen op dit gebied.
- Heel moeilijk te beantwoorden.
- Het rendementsdenken in het onderwijs slaat toe. De aandacht voor het eindexamen (leesvaardigheid) en spellen/formuleren is belangrijker geworden. Het aantal lessen in de bovenbouw staat onder druk of is minimaal en in die uren moet meer gedaan worden. De aandacht voor de literatuur staat daardoor onder druk.
- Literatuuronderwijs heeft volgens mij een sterk vormende rol. Wat is er mooier dan leerlingen enthousiast te maken voor mooie boeken?
- Op onze school is de nadruk meer komen te liggen op de examenresultaten. Méér examentraining dus. Dit komt niet vanuit de sectie, maar vanuit de schoolleiding.
- Tijd en concentratievermogen zijn veranderd.
- Weinig vrije keuze voor de leerlingen.



## 3.2 Doelstellingen

Tabel 3.6

*Wat zijn de vijf belangrijkste doelstellingen die u nastreeft met uw literatuuronderwijs? De belangrijkste bovenaan (op 1), de minst belangrijk onderaan (op 5). Docenten.*

	Gemiddelde score (hoe lager hoe belangrijker)	Aantal keer gekozen
Het leesplezier van leerlingen bevorderen.	1,9	66
De persoonlijke groei van leerlingen bevorderen.	2,5	49
Bevorderen van de leesvaardigheid van leerlingen.	2,7	54
Bijdragen aan het kritisch reflectievermogen van leerlingen.	2,8	44
De literaire ontwikkeling/competentie van leerlingen bevorderen.	3,0	56
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die dicht bij hun persoonlijke belevingswereld staan.	3,2	10
Leerlingen het esthetisch genot van taal laten ervaren.	3,4	16
Het empathisch vermogen van leerlingen vergroten	3,6	34
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die ver van hun persoonlijke belevingswereld afstaan (en zo hun blikveld verbreden).	3,7	29
De woordenschat van leerlingen vergroten.	3,9	29
Leerlingen laten kennismaken met de literatuurgeschiedenis.	3,9	22
Leerlingen laten kennismaken met de literaire klassiekers.	4,1	14
Leerlingen laten kennismaken met verhaaltheorie / -analyse.	4,2	12

Tabel 3.7

*Wat zijn de vijf belangrijkste doelstellingen die u nastreeft met uw literatuuronderwijs? De belangrijkste bovenaan (op 1), de minst belangrijk onderaan (op 5). Sectievoorzitters.*

	Gemiddelde score	Aantal keer gekozen
Het leesplezier van leerlingen bevorderen.	2,1	39
De literaire ontwikkeling/competentie van leerlingen bevorderen.	2,8	36
Bevorderen van de leesvaardigheid van leerlingen.	2,8	34
De persoonlijke groei van leerlingen bevorderen.	2,5	31
Bijdragen aan het kritisch reflectievermogen van leerlingen.	3,3	30
De woordenschat van leerlingen vergroten.	4,1	20
Leerlingen laten kennismaken met de literatuurgeschiedenis.	3,9	19
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die ver van hun persoonlijke belevingswereld afstaan (en zo hun blikveld verbreden).	3,6	19
Leerlingen laten kennismaken met de literaire klassiekers.	3,7	14
Leerlingen het esthetisch genot van taal laten ervaren.	3,1	11
Het empathisch vermogen van leerlingen vergroten.	2,9	11
Leerlingen laten kennismaken met verhaaltheorie / -analyse.	3,2	9
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die dicht bij hun persoonlijke belevingswereld staan.	2,9	7

Tabel 3.8

*Welke doelstellingen worden buiten de school (door de overheid of de maatschappij) in uw beleving het meest belangrijk gevonden?*

	Sectievoorzitters (n = 55)
Bevorderen van de leesvaardigheid van leerlingen.	38
Het leesplezier van leerlingen bevorderen.	27
De woordenschat van leerlingen vergroten.	26
Leerlingen laten kennismaken met de literatuurgeschiedenis.	24
Leerlingen laten kennismaken met de literaire klassiekers.	23
De persoonlijke groei van leerlingen bevorderen.	17
De literaire ontwikkeling/competentie van leerlingen bevorderen.	13
Leerlingen laten kennismaken met verhaaltheorie / -analyse.	12
Bijdragen aan het kritisch reflectievermogen van leerlingen.	12
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die dicht bij hun persoonlijke belevingswereld staan.	10
Leerlingen laten kennismaken met verhalen die ver van hun persoonlijke belevingswereld afstaan (en zo hun blikveld verbreden).	8
Het empathisch vermogen van leerlingen vergroten.	4
Leerlingen het esthetisch genot van taal laten ervaren.	4

## 4 Beleid rond lees- en literatuuronderwijs

### 4.1 Aanwezigheid van beleid

Tabel 4.1

*Is er taal- en leesbeleid op uw school?*

	Sectievoorzitters (n = 55)	Afdelingsleiders (n = 31)	Totaal <sup>1</sup> (n = 86)
Ja, dit hebben we schriftelijk vastgelegd.	30	20	50
Ja, dit hebben we mondeling besproken.	13	7	20
Nee.	11	4	15
Dat weet ik niet.	1	0	1

Tabel 4.2

*Maakt literatuuronderwijs onderdeel uit van het taal- en leesbeleid?*

	Sectievoorzitters (n = 42)	Afdelingsleiders (n = 25)	Totaal (n = 67)
Ja en in voldoende mate.	19	12	31
Ja, maar niet in voldoende mate.	11	5	16
Nee.	11	7	18
Dat weet ik niet.	1	1	2

Tabel 4.3

*Maken leesbevordering en 'lezen voor het plezier' onderdeel uit van het taal- en leesbeleid?*

	Sectievoorzitters (n = 42)	Afdelingsleiders (n = 26)	Totaal (n = 68)
Ja en in voldoende mate.	18	12	30
Ja, maar niet in voldoende mate.	20	7	27
Nee.	3	3	6
Dat weet ik niet.	1	4	5

*Zijn er onderwerpen die volgens u ontbreken in het taal- en leesbeleid?*

*Afdelingsleiders:*

- De rol van alle docenten in deze.
- Gerichte aandacht voor begrijpend lezen.
- Lezen buiten de verplichtingen om.
- Mediawijsheid.
- Poëzie.

<sup>1</sup> Bij 'Totaal' zijn de antwoorden van sectievoorzitters en afdelingsleiders bij elkaar geteld. Er is een kleine overlap omdat van vier scholen de sectievoorzitter en de afdelingsleider de vragenlijst hebben ingevuld.

*Sectievoorzitters:*

- Afstemming met openbare bibliotheek.
- De hoeveelheid lezen.
- De noodzaak van het lezen van (jeugd)literatuur mag wat mij betreft explicieter benoemd worden.
- Kranten lezen.
- Leesbeleid.
- Meer lezen.
- Nadruk op schrijfvaardigheid, leesvaardigheid is wat ondergeschikt.
- Samenwerken van alle vakken.
- Structureel opzetten van een leeslijn.
- Vakoverstijging.

*Ruimte voor toelichting op het taal- en leesbeleid van school:*

*Afdelingsleiders:*

- Kritisch lezen blijft moeilijk voor leerlingen die vooral antwoorden willen geven op vragen.
- Nog volop in ontwikkeling.
- Overleg tussen de talensecties en glo kan het beleid nog versterken.
- Papier is één, praktijk is twee.
- Schoolbreed van belang (bij/voor alle vakken).
- Zowel bij NE als de MVT is literatuuronderwijs vanzelfsprekend en werken de docenten met leesopdrachten, ook in de onderbouw.

*Sectievoorzitters:*

- Aan het begin van elke les Nederlands wordt minimaal tien minuten gelezen. Elke leerling dient daarom een leesboek bij zich te hebben. Komend jaar hebben we voor de onderbouw een doos met boeken in elk klaslokaal waar Nederlands wordt gegeven. Allemaal in het kader van leesbevordering 'lekker lezen'.
- Er is hoofdzakelijk Taalbeleid op school.
- Ik denk nu aan het taal- en leesbeleid van de sectie Nederlands. Het woord taalbeleid is een begrip op zich en daar doel ik nu niet op.
- Is in ontwikkeling.
- Is in ontwikkeling.
- Niet duidelijk vastgelegd.
- Taalbeleid is nog volop in ontwikkeling.
- Veel collega's zijn niet opgeleid om hier de vereiste aandacht aan te besteden. Zij missen ook de taalvaardigheden hiervoor.
- We hebben vanuit de onderwijsstichting een taalbeleid (overkoepelend, voor de gymnasia).
- Zie vorige antwoorden. Onze school kiest voor het bevorderen van de zakelijke leesvaardigheid.

## 4.2 Afspraken en verantwoordelijkheden

Tabel 4.4

Wie is er verantwoordelijk voor het leesbevorderingsbeleid op uw school? Met andere woorden: wie stuurt aan en formuleert de doelstellingen?

	Sectievoorzitters (n = 48)
De sectie Nederlands	32
Anders, namelijk ...	14
De mediathecaris	11
Individuele docenten	4
Dat weet ik niet.	3

Anders, namelijk ...

- Coördinator en/of commissie/werkgroep taal(beleid), 11 keer genoemd.
- Iedereen die enthousiast is, 2 keer genoemd.
- Directie, 1 keer genoemd.

Tabel 4.5

Kunt u aangeven wie binnen uw school verantwoordelijk is voor de volgende aspecten van lees- en literatuuronderwijs?

	Algemeen. Sectievoorzitters (n = 45), Afdelingsleiders (n = 29), Totaal (n = 74)							
	Directie, school- leiding	De sectie Neder- lands als geheel	Een deel van de sectie Neder- lands	Indivi- duele docen- ten Neder- lands	Media- the- caris	Dat weet ik niet	Nvt	Anders, namelij k *
<b>Opstellen taal- en leesbeleid</b>								
Sectievoorzitters	20	13	7	4	1	0	3	
Afdelingsleiders	21	11	8	1	2	2	1	
Totaal	41	24	15	5	3	2	4	
<b>Draagvlak creëren voor literatuuronderwijs</b>								
Sectievoorzitters	2	36	6	5	4	1	0	
Afdelingsleiders	9	20	3	3	4	1	0	
Totaal	11	56	9	8	8	2	0	
<b>Stimuleren ouderbetrokkenheid bij literatuuronderwijs</b>								
Sectievoorzitters	2	11	2	4	2	13	16	
Afdelingsleiders	3	6	1	1	2	9	7	
Totaal	5	17	3	5	4	22	23	
<b>Bepalen hoeveel lesuren worden besteed aan literatuuronderwijs</b>								
Sectievoorzitters	3	38	7	0	0	1	0	
Afdelingsleiders	10	19	2	1	0	2	0	
Totaal	13	57	9	1	0	3	0	

Bepalen hoe die lesuren over het jaarrooster verdeeld worden							
Sectievoorzitters	7	33	6	1	0	1	0
Afdelingsleiders	9	19	3	1	0	1	0
Totaal	16	52	9	2	0	2	0

\* Taalcoördinator, werkgroep taal (beleid)

Tabel 4.6

*Kunt u aangeven wie binnen uw school verantwoordelijk is voor de volgende aspecten van lees- en literatuuronderwijs? De inhoud van het literatuuronderwijs. Sectievoorzitters (n = 45)*

	Directie, school- leiding	De sectie Neder- lands als geheel	Een deel van de sectie Neder- lands	Indivi- duele docen- ten Neder- lands	Media- the- caris	Dat weet ik niet	Nvt	Anders, name- lijk
Vaststellen van een doorgaande lijn in literatuuronderwijs	0	37	9	1	0	0	0	Sectie- voor- zitter
Afstemmen van het literatuuronderwijs op de referentieniveaus	0	37	7	1	0	0	2	
De keuze voor methoden voor literatuuronderwijs	0	38	9	1	0	0	0	
De keuze voor de perioden van de literatuur- geschiedenis die behandeld worden	0	25	20	3	0	0	1	
Kiezen welke werken klassikaal gelezen worden	0	23	16	11	0	0	1	
Kiezen in hoeverre poëzie aan bod komt	0	34	10	3	0	0	0	
Keuze voor bepaalde leesbevorderende activiteiten of projecten	2	30	9	10	2	0	0	*

\* Wie enthousiast is krijgt alle gelegenheid.

Tabel 4.7

*Kunt u aangeven wie binnen uw school verantwoordelijk is voor de volgende aspecten van lees- en literatuuronderwijs? Boeken lezen voor school. Sectievoorzitters (n = 45), Afdelingsleiders (n = 29), Totaal (n = 74)*

	Directie, school- leiding	De sectie Neder- lands als geheel	Een deel van de sectie Neder- lands	Indivi- duele docen- ten Neder- lands	Media- the- caris	Dat weet ik niet	Nvt	Anders, name- lijk
Bepalen welke boeken leerlingen voor school mogen/moeten lezen								
Sectievoorzitters	0	38	7	7	0	0	0	
Bepalen hoeveel boeken leerlingen voor school moeten lezen								
Sectievoorzitters	0	40	4	0	0	1	0	*
Keuze voor scholing (voor docenten) op het gebied van literatuuronderwijs of leesbevordering								
Sectievoorzitters	6	22	7	19	0	0	0	**
Afdelingsleiders	11	13	0	13	0	1	0	
Totaal	17	35	7	32	0	1	0	
Kiezen in welke mate leerlingen structureel tijd krijgen om vrij te lezen								
Sectievoorzitters	7	27	4	9	0	1	2	****
Afdelingsleiders	11	14	1	5	0	2	0	
Totaal	18	41	5	14	0	3	2	
Bepalen welke boeken worden aangeschaft voor de mediatheek/bibliotheek								
Sectievoorzitters	3	20	9	9	21	0	5	***
Afdelingsleiders	2	15	1	3	14	1	1	
Totaal	5	35	10	12	35	1	6	

\* Overheid

\*\* Iedereen mag zijn eigen studiedagen aanvragen.

\*\*\* Andere collegae, andere docenten, sectievoorzitter

\*\*\*\* Werkgroep taalbeleid



Tabel 4.8

*Kunt u aangeven wie binnen uw school verantwoordelijk is voor de volgende aspecten van lees- en literatuuronderwijs? Toetsbeleid. Sectievoorzitters (n = 45), Afdelingsleiders (n = 29), Totaal (n = 74)*

	Directie, school- leiding	De sectie Neder- lands als geheel	Een deel van de sectie Neder- lands	Indivi- duele docen- ten Neder- lands	Media- the- caris	Dat weet ik niet.	Nvt	Anders, name- lijk
<b>Toetsbeleid onderbouw</b>								
Sectievoorzitters	8	31	14	1	0	0	0	
Afdelingsleiders	18	14	6	0	0	2	0	
Totaal	26	45	20	1	0	2	0	
<b>Toetsbeleid bovenbouw</b>								
Sectievoorzitters	8	26	18	1	0	0	0	
Afdelingsleiders	18	13	7	0	0	1	0	
Totaal	26	39	25	1	0	1	0	
<b>Inhoud schoolexamen literatuuronderwijs</b>								
Sectievoorzitters	1	19	26	2	0	0	1	OCW
Afdelingsleiders	2	15	11	0	0	1	1	
Totaal	3	34	37	2	0	1	2	

Tabel 4.9

*Kunt u aangeven wie binnen uw school verantwoordelijk is voor de volgende aspecten van lees- en literatuuronderwijs? Informatievaardigheden. Sectievoorzitters (n = 45), Afdelingsleiders (n = 29), Totaal (n = 74)*

	Directie, school- leiding	De sectie Neder- lands als geheel	Een deel van de sectie Neder- lands	Indivi- duele docenten Neder- lands	Media- the- caris	Dat weet ik niet.	Nvt	Anders, name- lijk
<b>Opstellen beleid rond informatievaardigheden</b>								
Sectievoorzitters	10	16	3	3	4	10	2	*
Afdelingsleiders	17	12	1	1	1	2	0	
Totaal	27	28	4	4	5	12	2	
<b>Vaststellen van een doorgaande lijn informatievaardigheden</b>								
Sectievoorzitters	10	15	5	1	3	10	2	**
Afdelingsleiders	12	12	1	1	1	3	1	
Totaal	22	27	6	2	4	13	3	
<b>Draagvlak creëren voor informatievaardigheden</b>								
Sectievoorzitters	12	14	6	2	2	9	2	**
Afdelingsleiders	14	9	2	3	1	2	1	
Totaal	26	23	8	5	3	11	3	

\* Docenten van verschillende vakken, sectie informatiekunde, werkgroep informatievaardigheden.

\*\* Werkgroep informatievaardigheden, coördinator taalbeleid.

### 4.3 Deskundigheid van docenten

Tabel 4.10

*Stelt u specifieke eisen aan docenten met betrekking tot literatuuronderwijs?*

	Afdelingsleiders (n = 28)	Sectievoorzitters (n = 44)
Ja, ten aanzien van hun enthousiasme ten over lezen en literatuur.	9	3
Ja, ten aanzien van hun boekenkennis.	3	5
Ja, ten aanzien van hun kennis van de literatuurgeschiedenis.	5	5
Ja, ten aanzien van hun kennis van de actuele boektitels en auteurs.	3	1
Anders, namelijk ...	1*	0
Nee.	16	36

\* niet speciaal literatuur, wel deskundigheid op gehele vakgebied en een goede verdeling van specialisaties binnen vakgebied

Tabel 4.11

*Vindt u uw docenten Nederlands over het algemeen deskundig genoeg om goed literatuuronderwijs te geven?*

	Afdelingsleiders (n = 28)
Ja, in grote mate.	22
Ja, in enige mate.	6
Nee.	0

Tabel 4.12

*Vindt u de docenten binnen uw sectie over het algemeen deskundig genoeg om goed literatuuronderwijs te geven?*

	Sectievoorzitters (n = 44)
Ja, de meeste docenten wel.	33
Een aantal docenten wel, een aantal niet.	9
Nee.	2

Tabel 4.13

*Zijn er voor docenten Nederlands mogelijkheden voor nascholing op het gebied van literatuuronderwijs of leesbevordering?*

	Afdelingsleiders (n = 27)
Ja	27
Nee	0

*Namelijk:*

- Cursus universiteit
- Cursussen/trainingen/congressen e.d.
- Eigen keuze
- Externe scholing
- Naar eigen inzicht op te pakken en in te vullen
- Naar eigen keuze
- Vakvereniging
- Vanuit eigen scholingsbudget
- Vele, bijvoorbeeld door universiteiten over vult
- Wat wordt aangeboden
- Wensen vanuit henzelf

Tabel 4.14

*Is dergelijke scholing onderwerp van gesprek in functionerings- en beoordelingsgesprekken?*

	Afdelingsleiders (n = 28)
Ja	19
Nee	9

Tabel 4.15

*Volgen docenten Nederlands op uw school nascholing op het gebied van literatuuronderwijs of leesbevordering?*

	Sectievoorzitters (n = 44)
Ja, namelijk ...	20
Nee	24

*Nascholing:*

- Af en toe een cursus
- Bij de UVA
- Bovenbouwdocenten: bijvoorbeeld dag van het literatuuronderwijs
- Dag van het literatuuronderwijs
- Good practice dagen
- Leeskringen en dag van de literatuur

- Lezen voor de lijst
- Lezenvoordelijst.nl
- Naar behoefte
- UN boekbesprekingen
- Zoals eerder gezegd: elke docent kan een studiedag aanvragen als hij dat wil.

#### 4.4 Informatievaardigheden

Tabel 4.16

*Besteedt u in uw onderwijs aandacht aan informatievaardigheden?*

	Docenten (n = 67)	Sectievoorzitters (n = 43)
Ja	60	40
Nee	7	3

Tabel 4.17

*Welke vaardigheden laat u aan bod komen als u informatievaardigheden bespreekt?*

	Docenten (n = 60)	Sectievoorzitters (n = 43)
Bedenken welke informatie gezocht moet worden.	54	37
Bedenken hoe en waar de informatie het beste gevonden kan worden.	57	35
Bekijken wat de kwaliteit van de gevonden informatie is.	58	35
Selecteren van bruikbare informatieve bronnen.	52	35
Verwerken van bruikbare informatieve bronnen.	48	30
Naar bronnen verwijzen.	56	38
Beoordelen van het eindproduct.	43	22
Reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten.	36	18
Anders, namelijk ...	1	0
• Gebruik van informatieve boeken.		

Tabel 4.18

*Is er beleid rond informatievaardigheden op uw school?*

	Afdelingsleiders (n = 23)	Sectievoorzitters (n = 43)
Ja, dit hebben we schriftelijk vastgelegd.	4	9
Ja, dit hebben we mondeling besproken.	6	7
Nee.	10	20
Dat weet ik niet.	3	7

Tabel 4.19

*Is dit beleid rond informatievaardigheden vakoverstijgend?*

	Afdelingsleiders (n = 10)	Sectievoorzitters (n = 15)
Ja	10	10
Nee	0	5

Tabel 4.20

*Wie begeleidt leerlingen bij het trainen van hun informatievaardigheden?*

	Sectievoorzitters (n = 42)
De docent Nederlands van de leerlingen	31
De docenten van zaakvakken	24
De mediathecaris	12
Anders, namelijk ...	5
Dat weet ik niet.	5

*Anders, namelijk ...*

- Afdelingsleider met die taak.
- De docenten wetenschapsoriëntatie en persoonlijke ontwikkeling.
- De werkgroep informatievaardigheden heeft volgens mij een plan opgesteld. De vakgroep Nederlands doet in de vierde klas h/v/g hier een onderdeel van.
- Diverse.
- Pws begeleider.

## 5 Samenwerking met mediatheek en openbare bibliotheek

### 5.1 Schoolbibliotheek / mediatheek

Tabel 5.1

*Kunnen leerlingen op school boeken lenen?*

	Sectievoorzitters (n = 44)	Afdelingsleiders (n = 27)
Ja, wij hebben een mediatheek.	33	21
Ja, in de lokalen Nederlands zijn boeken aanwezig die geleend mogen worden.	13	5
Ja, wij hebben een schoolbibliotheek.	7	7
Ja, ze kunnen via school boeken van de openbare bibliotheek lenen.	6	2
Nee.	6	2
Ja, anders, namelijk ...	1	2

*Anders, namelijk ...*

- Ze kunnen lezen in de mediatheek uit een leencollectie van de bieb, mag niet mee naar huis genomen worden.
- In beperkte mate bij Ne.
- Privé van docent.

Tabel 5.2

*In hoeverre bent u tevreden over de volgende aspecten van de boekencollectie?*

*Afdelingsleiders (n = 25) en sectievoorzitters (n = 37-38)*

	Zeer ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	Zeer tevreden
<b>Het aantal boeken</b>					
Afdelingsleiders	1	2	5	13	4
Sectievoorzitters	3	1	6	23	4
<b>Actualiteit van de boeken</b>					
Afdelingsleiders	0	4	2	15	4
Sectievoorzitters	1	0	9	24	3
<b>Aantrekkelijkheid van de boeken voor de leerlingen</b>					
Afdelingsleiders	0	2	8	13	2
Sectievoorzitters	1	1	6	26	4
<b>Verscheidenheid in genre</b>					
Afdelingsleiders	0	1	8	13	3
Sectievoorzitters	1	3	5	25	4
<b>Verscheidenheid in niveau</b>					
Afdelingsleiders	0	1	6	16	2
Sectievoorzitters	1	1	4	27	5
<b>Verscheidenheid in onderwerpen</b>					
Afdelingsleiders	0	1	9	13	2
Sectievoorzitters	1	1	4	28	4
<b>Afgestemd op de eisen die wij stellen aan de boeken die leerlingen voor school moeten lezen</b>					
Afdelingsleiders	0	1	6	13	4
Sectievoorzitters	1	2	4	26	5

Tabel 5.3

*Wie zijn er werkzaam in de mediatheek/bibliotheek en voor hoeveel uur?*

	Afdelingsleiders (n = 23)	Gemiddeld aantal uren per week
Hoofdbibliothecaris	3	29
(Assistent-)bibliothecaris	0	-
Hoofdmediathecaris	13	27
(Assistent-)mediathecaris	12	33
Vrijwilliger/ouder	15	22
Leerlingen	0	-
Anders, namelijk ...	1	5

Tabel 5.4

*Wie beheert de boekencollectie van school?*

	Sectievoorzitters (n = 38)
Een mediathecaris	34
De sectie Nederlands	11
Dit is belegd bij één docent.	2
Anders, namelijk ...	2
Dat weet ik niet.	1
Een werkgroep	0

*Anders, namelijk ...*

- Mediathecaris overlegt met sectie Nederlands.
- Niemand.

*Toelichting bij boekencollectie (sectievoorzitters):*

- De mediatheek beheert alles zelf, maar wij leveren wel een bijdrage aan de keuze. Er is veel overleg.
- In overleg met secties talen.
- Overleg met docenten verschillende vakken.
- Zoals al eerder gezegd: de mediathecaris heeft een budget. Hij zorgt ervoor dat nieuwe, aantrekkelijke titels in de mediatheek aanwezig zijn en indien wij een aanvraag hebben, dan probeert hij die te honoreren.

Tabel 5.5

*Wat zijn de drie belangrijkste functies van de mediatheek/bibliotheek binnen uw school?*

	Afdelingsleiders (n = 23)
Leer- en werkruimte bieden	20
Opbouwen van een collectie materialen en deze ter beschikking stellen	17
Adviseren van leerlingen	10
Leesbevordering	6
Vergroten informatievaardigheid	6
Vergroten mediawijsheid	4
Instructie/begeleiding van leerlingen bij het schrijven van werkstukken en dergelijke	4
Adviseren van docenten	0
Anders, namelijk ...	0



Tabel 5.6

*Vindt u dat de mediatheek/bibliotheek op uw school deze functies voldoende vervult?*

	Onvol- doend e	Matig	Neu- traal	Vol- doend e	Goed	N, school- leiders
Opbouwen van een collectie materialen en deze ter beschikking stellen	0	2	2	10	3	17
Leer- en werkruimte bieden	0	3	1	8	8	20
Vergroten mediawijsheid	0	1	2	1	0	4
Vergroten informatievaardigheid	0	0	3	2	1	6
Adviseren van leerlingen	0	1	2	5	2	10
Adviseren van docenten	0	0	0	0	0	0
Instructie/begeleiding van leerlingen bij het schrijven van werkstukken en dergelijke	0	1	1	2	0	4
Leesbevordering	0	1	0	4	1	6
Anders, namelijk ...	0	0	0	0	0	0

*Toelichting:*

We betalen dus voor een wisselcollectie van de bieb. Hier wordt door leerlingen niet veel gebruik van gemaakt, maar we vinden het belangrijk dat er aanbod voor handen is. In de lokalen staan de lijsters en andere werken die klassikaal worden gelezen of door collega's zijn gedoneerd.

Tabel 5.7

*Wordt er in het kader van literatuuronderwijs, leesbevordering en/of informatievaardigheden samengewerkt met de schoolbibliotheek/mediatheek?*

	Sectievoorzitters (n = 43)
Ja, door de sectie Nederlands als geheel.	15
Ja, door individuele docenten.	20
Nee.	8

Tabel 5.8

*bestaat de samenwerking met de schoolbibliotheek/mediatheek uit?*

	Sectievoorzitters (n = 35)
Medewerkers voorzien onze docenten van informatie.	22
Medewerkers adviseren individuele docenten.	15
Samen een leesbevorderingsproject uitvoeren.	15
Anders, namelijk ...	8
Medewerkers verzorgen onderdelen van de les.	4
Medewerkers trainen onze docenten.	2
Samen lessen voorbereiden.	1

*Anders, namelijk ...*

- Medewerkers geven leesadviezen aan docenten én leerlingen.
- Mediathecaresse biedt ondersteuning, schaft boeken aan, legt boeken voor boekenprojecten apart, doet mee aan de organisatie van de jonge jury, gaat mee naar de dag van de literatuur, e.d.
- Overleg over boeken.
- Overleg over de collectie.
- Samen een kar met geschikte titels klaarleggen.
- Tips van mediathecaris.

## 5.2 Samenwerkingspartners buiten de school

Tabel 5.9

*Met welke partners werkt uw school samen in het kader van literatuuronderwijs? Afdelingsleiders (n = 23)*

	Werken we structureel mee samen.	Werken we incidenteel mee samen.	Werken we niet mee samen, maar dat gaan we op korte termijn wel doen.	Werken we nog niet mee samen, maar dat zou ik wel willen.	Werken we nog niet mee samen en dat wil ik ook niet.
Openbare bibliotheek	4	10	0	8	1
Gemeente	2	4	2	5	10
Landelijke overkoepelende organisaties voor onderwijs (zoals de VO-raad)	1	9	0	5	8
Commerciële partijen in onderwijs (zoals CPS)	1	10	0	2	10
Uitgevers van schoolboeken	5	10	0	4	4
Landelijke organisaties op het vlak van leesbevordering	0	10	1	10	2

### *Toelichting:*

- Alles is verschrikkelijk duur. Het lijkt wel of iedereen er een slaatje uit wil slaan, of een graantje van mee wil pikken.
- Nederlands Boekenhuis.

Tabel 5.10

*Wie heeft het initiatief genomen voor de samenwerking met de openbare bibliotheek?*

	Afdelingsleiders (n = 12)
De school	9
De openbare bibliotheek	3

Tabel 5.11

*Met wie heeft u zelf contact in het kader van de samenwerking met de openbare bibliotheek?*

	Afdelingsleiders (n = 14)
Directeur openbare bibliotheek	4
Medewerker(s) openbare bibliotheek	8
Ikzelf niet	2
Anders, namelijk ...	2
▪ Bibliothecaris	
▪ Leesbevorderingsmedewerker	

Tabel 5.12

*Waaruit bestaat de samenwerking met medewerkers van de bibliotheek?*

	Afdelingsleiders (n = 14)
Samen een leesbevorderingsproject uitvoeren.	5
Medewerkers adviseren individuele docenten.	4
Medewerkers verzorgen onderdelen van de les.	2
Medewerkers voorzien onze docenten van informatie.	2
Medewerkers trainen onze docenten.	0
Samen lessen voorbereiden.	0
Anders, namelijk ...	4

*Anders, namelijk ...*

- Boeken lenen, projecten.
- Onderzoek naar gezamenlijke locatie.
- Overleg over collectie en nadere samenwerking.
- Verkennen en aangaan van biebsearch programma.

Tabel 5.13

*Waaruit bestaat de samenwerking met de openbare bibliotheek?*

	Sectievoorzitters (n = 35)
Samen een leesbevorderingsproject uitvoeren.	14
Medewerkers voorzien onze docenten van informatie.	10
Anders, namelijk ...	10
Medewerkers adviseren individuele docenten.	3
Medewerkers trainen onze docenten.	2
Medewerkers verzorgen onderdelen van de les.	2
Samen lessen voorbereiden.	0

*Anders, namelijk ...*

- Bestelling ex. Nederland leest.

- Contact met mediathecaris (weet ik verder niets over).
- Geen samenwerking.
- Is er niet.
- Niet.
- Onbekend.
- Op de hoogte houden van acties.
- Volgens mij heeft de mediathecaris wel contact met de openbare bibliotheek.

Tabel 5.14

*Wie heeft het initiatief genomen voor de samenwerking met de gemeente?*

	Afdelingsleiders (n = 4)
De school	2
De gemeente	2

Tabel 5.15

*Met wie heeft u zelf contact in het kader van de samenwerking met de gemeente?*

	Afdelingsleiders (n = 5)
Wethouder	2
Gemeenteambtenaren	3

*Waaruit bestaat het overleg met de gemeente?*

- Overleg op directeuren niveau.

*Toelichting op uw samenwerking in het kader van literatuuronderwijs (afdelingsleiders):*

- Een aantal jaar geleden was de samenwerking met de gemeentebibliotheek intensiever; sterk afhankelijk van individuen.
- Taalbeleid.
- Werkt prima.

### 5.3 De Bibliotheek op school

Tabel 5.16

*Heeft u wel eens gehoord van het programma de Bibliotheek op school?*

	Sectievoorzitters (n = 54)	Afdelingsleiders (n = 30)
Ja	20	7
Nee	34	23

Tabel 5.17

*Doet uw school mee aan het programma de Bibliotheek op school?*

	Sectievoorzitters (n = 20)	Afdelingsleiders (n = 7)
Ja	2	1
Nee	16	6
Dat weet ik niet.	2	0

Tabel 5.18

*Wat zijn de belangrijkste redenen dat uw school meedoet aan het programma de Bibliotheek op school? U kunt minimaal één en maximaal drie noemen.*

	Sectievoorzitters (n = 2)	Afdelingsleiders (n = 1)
We willen de taal- en leesprestaties van onze leerlingen verbeteren.	2	
We willen het plezier in het lezen van boeken van onze leerlingen stimuleren.	2	
We willen investeren in een kwalitatieve leesbevorderingsaanpak.	1	
We willen de informatievaardigheden van onze leerlingen verbeteren.	1	
We krijgen een eigen schoolbibliotheek volgens de dBos-aanpak: een toereikende, gevarieerde, actuele boekencollectie, met 3 tot 8 boeken per leerling, aantrekkelijk gepresenteerd in verrijdbare kasten.		1

Tabel 5.19

*Overweegt uw school om mee te doen aan de Bibliotheek op school?*

	Sectievoorzitters (n = 48)	Afdelingsleiders (n = 29)
Zeker wel.	5	1
Waarschijnlijk wel.	10	5
Zeker niet.	6	3
Weet niet/kan geen inschatting maken.	27	20

Tabel 5.20

*Wat zijn de belangrijkste redenen dat uw school (waarschijnlijk) van plan is om mee te doen aan het programma de Bibliotheek op school?*

	Sectievoorzitters (n = 15)	Afdelingsleiders (n = 6)
We willen het plezier in het lezen van boeken van onze leerlingen stimuleren.	12	4
We willen investeren in een kwalitatieve leesbevorderingsaanpak.	10	4
We kunnen gebruik maken van de expertise van de openbare bibliotheek, onder andere in de vorm van een leesconsulent die regelmatig de school bezoekt.	9	1
We willen de taal- en leesprestaties van onze leerlingen verbeteren.	8	6
We willen de informatievaardigheden van onze leerlingen verbeteren.	5	2
We krijgen een eigen schoolbibliotheek volgens de dBos-aanpak: een toereikende, gevarieerde, actuele boekencollectie, met 3 tot 8 boeken per leerling, aantrekkelijk gepresenteerd in verrijdbare kasten.	1	1
Anders, namelijk: betere toegankelijkheid tot boeken voor leerlingen.	1	0
We kunnen meedoen aan het onderzoek Monitor de Bibliotheek op school.	0	0
Het is een opdracht van de gemeente.	0	0

Tabel 5.21

*Wat zijn de belangrijkste redenen om niet mee te doen aan dBoS?*

	Sectievoorzitters (n = 6)	Afdelingsleiders (n = 3)
We hebben onvoldoende budget.	2	0
We hebben onvoldoende menskracht/fte.	1	0
We werken al aan één of meer van de doelstellingen van de Bibliotheek op school.	1	2
We vinden onze huidige samenwerking met de openbare bibliotheek voldoende.	1	0
De gemeente heeft ons deze opdracht niet gegeven.	0	0
Anders, namelijk ...	5	0

*Anders namelijk ...*

- Geen bibliotheek.
- Onze mediatheek functioneert heel erg goed. De medewerkers zijn goed geïnformeerd, er is een breed aanbod en de leerlingen maken er gebruik van.
- We hebben een actieve mediathecaris.
- We kennen het programma niet.
- Wij hebben de bibliotheek naast de school. Er is dus een nauwe samenwerking.
- Als christelijke school willen we hier zelf onze inbreng hebben.
- De plaatselijke bibliotheken hebben onvoldoende menskracht/fte.



## 6 Leesklimaat en leesplezier

### 6.1 Draagvlak

Tabel 6.1

*Wat is uw oordeel over het draagvlak voor het geven van literatuuronderwijs op uw school?*

	Sectievoorzitters (n = 51)	Afdelingsleiders (n = 29)	Totaal (n = 80)
Hoog	29	9	38
Gemiddeld	15	18	33
Laag	5	2	7
Dat weet ik niet.	2	0	2

Tabel 6.2

*Wat vindt u persoonlijk van het leesklimaat op uw school?*

	Afdelingsleiders (n = 29)
Goed, zowel leerlingen als docenten lezen over het algemeen graag.	0
Redelijk, er zijn voldoende leerlingen en docenten die graag lezen.	22
Matig, er zijn weinig leerlingen en docenten die lezen voor hun plezier.	5
Slecht, er wordt nauwelijks gelezen.	1
Daar heb ik geen mening over.	1

Tabel 6.3

*Welke van de onderstaande activiteiten vinden structureel (als onderdeel van het beleid) of incidenteel plaats op uw school? Sectievoorzitters (n = 50)*

	Structureel (onderdeel van beleid)	Inciden- teel	Niet of nauwelijks
Docenten van zaakvakken zetten verhalende boeken in.	1	12	37
Leerlingen brengen met hun klas een bezoek aan de openbare bibliotheek.	9	11	30
Leerlingen brengen met hun klas een bezoek aan de schoolbibliotheek.	28	11	11
Leerlingen brengen een bezoek aan de lokale boekhandel.	0	2	47
Auteursbezoek: een schrijver bezoekt een of meerdere klassen.	13	17	20
Deelname aan leesbevorderende projecten zoals de Boekenweek, De Jonge Jury of De Inktaap.	12	24	14

## 6.2 Vrij lezen

Tabel 6.4

*Vrij lezen wil zeggen dat leerlingen gedurende de les stil lezen uit een boek dat ze zelf hebben uitgekozen. Is 'vrij lezen' een structureel onderdeel van het lesrooster op uw school?*

	Sectievoorzitters (n = 50)
Ja, in alle onderwijstypen en leerjaren.	13
Ja, in een deel van de onderwijstypen en leerjaren.	13
Nee, maar we willen dat wel invoeren.	16
Nee, en dat willen we ook niet gaan invoeren.	8

*Vrij lezen in een deel van de onderwijstypen en leerjaren, namelijk:*

- 1,2,3
- Brugklas
- Brugklas, eindexamenklas
- Hv1 en 2
- Leerjaar 1
- Onderbouw
- Onderbouw havo en vwo en de gehele mavo
- Onderbouw, soms in de bovenbouw
- Vooral onderbouw

Tabel 6.5

*Hoeveel tijd is er ingeruimd voor vrij lezen?*

	Sectievoorzitters (n = 25)
Anders, namelijk ...	7
Wekelijks 15 minuten tot een lesuur	6
Wekelijks 15 minuten	4
Wekelijks een heel lesuur (45 à 60 minuten)	4
Meerdere dagen per week 15 minuten	4
Meerdere dagen per week 15 minuten tot een lesuur	0
Meerdere dagen per week een heel lesuur (45 à 60 minuten)	0
Elke schooldag 15 minuten	0
Elke schooldag 15 minuten tot een lesuur	0
Elke schooldag een heel lesuur (45 à 60 minuten)	0

*Anders, namelijk ...*

- 1 uur per week in brugklas, eindexamenklas voor mondelinge tentamens.
- Afhankelijk per leerling.
- Eens in de maand een les om het boek op te starten.

- Elke les Nederlands start met een leespauze van 10 minuten.
- Niet structureel, maar bij lessen Nederlands, afhankelijk van docent, en bij een 'opvanguur'.
- Stipuren.
- Zoals het uitkomt.

### 6.3 Leesplezier

Tabel 6.6

*Welk deel van de leerlingen leest naar uw inschatting wel eens thuis in zijn vrije tijd verhalende boeken of poëzie?*

Onderbouw havo. Docenten (n = 42)

	(bijna) niemand	Maximaal een kwart	Maximaal de helft	Maximaal drie kwart	(bijna) allemaal
Verhalende boeken	1	22	13	5	1
Poëzie	40	1	0	0	0

Onderbouw vwo. Docenten (n = 42)

	(bijna) niemand	Maximaal een kwart	Maximaal de helft	Maximaal drie kwart	(bijna) allemaal
Verhalende boeken	1	13	16	8	4
Poëzie	34	6	2	0	00

Bovenbouw havo. Docenten (n = 39)

	(bijna) niemand	Maximaal een kwart	Maximaal de helft	Maximaal drie kwart	(bijna) allemaal
Verhalende boeken	6	22	11	0	0
Poëzie	37	3	0	0	0

Bovenbouw vwo. Docenten(n = 43)

	(bijna) niemand	Maximaal een kwart	Maximaal de helft	Maximaal drie kwart	(bijna) allemaal
Verhalende boeken	4	14	18	5	2
Poëzie	37	5	1	0	0

Tabel 6.7

*In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over het leesgedrag van uw leerlingen?  
Docenten (n = 67)*

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Niet eens/ niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Leerlingen lezen uit zichzelf alleen gemakkelijke boeken.	9	32	12	13	1
Leerlingen lezen uit zichzelf alleen dunne boeken.	8	30	21	7	1
Leerlingen lezen uit zichzelf alleen jeugdliteratuur of Young Adult literatuur.	7	35	15	8	2

Tabel 6.8

*In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over het leesattitude van uw leerlingen?  
Docenten (n = 66)*

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Niet eens/ niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Verplicht een of meerdere titels lezen vergalt het leesplezier van leerlingen.	0	34	13	17	2
Verplicht een of meerdere titels lezen is een goed middel om leerlingen leesplezier te laten ervaren.	2	22	20	21	1
Verplicht een of meerdere titels lezen is een goed middel om leerlingen bekend te maken met boeken die zij anders niet zo snel zouden lezen.	1	6	6	35	17

## 6.4 Leesbevorderingsactiviteiten

Tabel 6.9

*Hoe vaak organiseert u de volgende activiteiten tijdens uw lessen? Docenten (n = 63-67)*

	elke dag	niet elke dag, maar minstens één keer per week	niet iedere week, maar minstens één keer per maand	niet iedere maand, maar minstens één keer per jaar	nooit
Ik lees boeken voor.	2	10	17	24	13
Leerlingen lezen boeken voor.	0	3	8	14	39
Leerlingen lezen stil voor zichzelf een boek (vrij lezen).	8	16	19	18	4
Boekintroductie: ik vertel over een boek.	2	11	32	20	2
Boekintroductie: een leerling vertelt over een boek.	0	7	23	21	12
Boekengesprek: ik praat met leerlingen individueel over boeken.	3	15	26	16	5
Boekengesprek: ik praat met een groepje leerlingen over boeken.	2	5	22	18	16
Boekengesprek: leerlingen praten met elkaar over boeken.	1	3	26	24	11
Boekenadvies: ik geef leerlingen individueel advies over boeken.	4	21	32	10	0
Boekenadvies: ik geef een groep leerlingen advies over boeken.	1	13	27	14	9
Creatieve activiteiten rondom een boek/verhaal, zoals het maken van een toneelstuk of film.	0	3	16	31	16
Andere activiteiten die het leesplezier bevorderen, namelijk.	1	1	2	3	6

*Anders, namelijk ...*

- Activiteiten als auteursbezoek, letterkundig museum.
- Begintaak: lezen.

- Bibliotheekbezoek, speeddaten met boeken, auteursbezoek.
- Biebbezoek, schrijvers op school.
- Een bak met allerlei eerste hoofdstukken van boeken uitgeprint in de klas.
- Filmpjes, creatieve opdrachten.
- Inktaap.
- Leesles met een boek naar keuze.
- Meedoen met de inktaap in 5 vwo.
- Meedoen met jonge jury.
- Nieuws lezen/volgen werkt erg goed bij jongens (die normaal weinig tot niet lezen) in onderbouw.
- Pitches.
- Posters en recensies bespreken.
- Schrijver op school.
- Uitnodigen schrijvers.
- Uitnodiging auteur.
- Why i like this book op youtube kijken.

Tabel 6.10

*Hoe vaak vinden op school de volgende activiteiten plaats? Docenten (n = 63-66)*

	Elke dag	Niet elke dag, maar minstens één keer per week	Niet iedere week, maar minstens één keer per maand	Niet iedere maand, maar minstens één keer per jaar	Nooit
Docenten van zaakvakken zetten verhalende boeken in.	0	0	1	10	52
Leerlingen brengen met de klas een bezoek aan de openbare bibliotheek.	0	0	3	23	39
Leerlingen brengen met de klas een bezoek aan de schoolbibliotheek.	1	5	5	33	20
Leerlingen brengen een bezoek aan de lokale boekhandel.	0	0	1	6	57
Auteursbezoek: een schrijver bezoekt een of meerdere klassen.	0	0	0	45	21
Deelname aan leesbevorderende projecten of campagnes zoals de Boekenweek, De Jonge Jury of De Inktaap.	0	1	2	35	27

Tabel 6.11

*Met welke van de onderstaande leesbevorderingscampagnes en – activiteiten doet uw school mee en/of bent u bekend? Docenten (n = 60-66)*

	Hier doen we aan met de hele sectie aan mee.	Hier doe ik met mijn eigen klassen aan mee.	Ik ken het wel, maar we doen er niet aan mee.	Hier ben ik niet mee bekend.
Boekenweek	11	12	40	2
Boekenweek Live	3	1	34	23
Nederland Leest	18	19	26	3
Nederland Leest Live	6	3	29	23
Poëzieweek	7	14	37	4
Dioraphte Literatour	0	6	33	21
Prijs				
Literatour	1	8	41	12
Kinderboekenweek	6	3	50	1
Jonge Jury	10	8	44	1
Inktaap	5	3	42	12
Weddenschap	2	4	31	24
Read2Me!	6	1	28	26
Dag van de literatuur	8	5	43	6
Bibliotheek <i>op school</i>	3	3	28	28
Lestips bij de	4	14	23	19
Poëzieweek				
Why I Love This Book	2	9	21	29

*Aan welke leesbevorderingscampagnes en –activiteiten doet u nog meer mee?*

- Allerlei lokale wedstrijden die deels schrijfopdrachten bevatten, maar ook het lezen bevorderen.
- Boeken (laten) voorlezen; korte recensies laten schrijven in AURA.
- Elevator pitch.
- Er wordt verder weinig met leesbevorderingscampagnes en -activiteiten gedaan.
- Georganiseerd door OBGZ.
- Ik ben vrijwilliger bij de Dag van de Literatuur.
- Ik maak een eigen website, waarop ook boekrecensies van leerlingen komen te staan (good practice).
- Literaire zaken die in de actualiteit komen bespreken.
- Nederland leest.
- Niks, veel te weinig. Ga volgens jaar starten met een nieuw initiatief. Ga naar de bieb, verplicht lezen, meer leuke verwerkingsactiviteiten, meedoen met de jonge jury etcetera.
- Schrijversbezoek in de bovenbouw (in het verleden Ronald Giphart, Kees van Beijnum, Kader Abdolah).

Tabel 6.12

*Wordt uw deelname aan dergelijke leesbevorderingscampagnes en -activiteiten vooral bepaald door schoolbeleid of door enthousiasme van uzelf of een collega?*

	Docenten (n = 64)
Vooraf door schoolbeleid.	3
Deels schoolbeleid, deels enthousiasme.	5
Vooraf door het enthousiasme van een collega.	21
Vooraf mijn eigen enthousiasme.	35

Tabel 6.13

*Met welke van onderstaande leesbevorderingscampagnes en -activiteiten doet uw school mee en/of bent u bekend? Sectievoorzitters (n = 43-47)*

	Hier doen we aan met de hele sectie aan mee.	Hier doe ik met mijn eigen klassen aan mee.	Ik ken het wel, maar we doen er niet aan mee.	Hier ben ik niet mee bekend.
Boekenweek	7	12	28	0
Boekenweek Live	0	3	26	16
Nederland Leest	15	10	17	4
Nederland Leest Live	1	3	25	17
Poëzieweek	4	12	26	4
Dioraphte Literatour Prijs (voorheen Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs)	1	1	25	17
Literatour	2	0	27	14
Kinderboekenweek	5	4	35	0
De Jonge Jury	5	8	31	3
De Inktaap	3	2	35	5
De Weddenschap	0	2	21	22
Read2Me!	2	0	21	20
Dag van de literatuur	7	5	26	6
De Bibliotheek op school	3	2	19	20
Lestips bij de Poëzieweek	2	9	18	18
Why I Love This Book	1	0	5	39



## 7 Boeken lezen voor school

Tabel 7.1

*Hoe wordt bepaald welke boeken leerlingen lezen voor school?*

	Docenten (n = 89)	Sectievoorzitters (n = 44)
Leerlingen moeten verplicht bepaalde titels lezen.	21	15
Leerlingen kunnen kiezen uit een specifieke lijst met titels.	47	26
Leerlingen mogen zelf titels kiezen die worden goedgekeurd.	69	35
Leerlingen mogen helemaal vrij titels kiezen.	12	4
Anders, namelijk ...	4	4

*Anders namelijk (docenten):*

- Dat verschilt per klas, in klas één mag er alles gekozen worden. In klas twee moet het in ieder geval een Nederlands boek zijn en in klas drie en hoger moet het Nederlandse literatuur zijn.
- Leesadviezen.nl en lezenvoordelijst.nl
- Titels van lezenvoordelijst.nl
- Via lezenvoordelijst.nl

*Anders, namelijk (sectievoorzitters):*

- Een gedeelte is voorgeschreven (Nederland leest, 'Max Havelaar'), de rest wordt of periodegebonden gekozen of vrij.
- Dat hangt van jaarlaag en opdracht af.
- In elke jaarlaag wordt dit weer anders georganiseerd en het kan ieder jaar weer verschillen.
- Aan het eind van het schooljaar staan deze punten altijd op de agenda van de vakgroep.
- Mix van specifieke leesopdrachten en vrije keuze.

Tabel 7.2

*Wie kiest binnen uw school boeken die de leerlingen moeten lezen?*

	Docenten (n = 89)
De directie / schoolleiding	1
De sectie Nederlands als geheel	44
Een deel van de sectie Nederlands	43
Ikzelf	42
Dat weet ik niet.	0
Anders, namelijk ...	7

*Anders, namelijk ...*

- Dat verschilt per jaarlaag: soms de docent zelf (ik), soms een aantal docenten gezamenlijk.
- De leerlingen samen met de docent.
- Er zijn geen verplichte titels.

- Leerlingen.
- Mediathecaris, mediatheek
- Sectie literatuur

Tabel 7.3

*Uit welke genres worden boeken gekozen?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 57)	Onderbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 56)	Bovenbouw havo Docenten (n = 50)	Bovenbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 56)
Kinderboeken/Jeugdboeken	51	45	2	0
Oorspronkelijk Nederlandstalige Young Adult Literatuur	49	51	14	10
Vertaalde Young Adult Literatuur	32	33	3	1
Oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur van vóór 1880	1	2	33	46
Vertaalde volwassenenliteratuur van vóór 1880	1	2	5	7
Oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur van ná 1880 en voor 2011	6	10	44	52
Vertaalde volwassenenliteratuur van ná 1880 en voor 2011	2	5	6	12
Actuele oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur (van ná 2011)	14	15	46	50
Actuele vertaalde volwassenenliteratuur (van ná 2011)	4	5	9	11
Oorspronkelijk Nederlandstalige populaire fictie (bijvoorbeeld thrillers, romantische boeken, streekromans, fantasy)	19	22	23	14
Vertaalde populaire fictie (bijvoorbeeld thrillers, romantische boeken, streekromans, fantasy)	12	16	4	2
Boeken van de lijst van Witte (lezenvoordelijst.nl)	37	38	40	45

Tabel 7.4

*Welke aanvullende eisen stelt u (of de school) aan boeken die u uitkiest voor uw leerlingen?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 55)	Onderbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 54)	Bovenbouw havo Docenten (n = 49)	Bovenbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 55)
Literair niveau zoals door mijzelf of (een deel van ) de vaksectie bepaald.	32	26	39	45
Dat het boek deel uitmaakt van de literaire canon/erfgoed.	4	3	11	15
Literair niveau op basis van het niveau van literaire competentie.	30	27	37	38
Minimum aantal titels van een bepaalde auteur.	3	5	1	4
Maximum aantal titels van een auteur.	19	19	37	42
Minimum aantal titels uit een bepaalde periode/stroming.	1	1	21	39
Maximum aantal titels uit een periode/stroming.	1	1	8	12
Minimum aantal titels uit een bepaald genre zoals roman, poëzie, kort verhaal.	3	2	17	21
Maximum aantal titels uit een genre.	2	5	7	7
Maximum aantal titels uit een serie.	14	11	11	11
Minimum aantal titels uit een serie.	4	3	1	1
Spreiding over thema's als liefde, dood, religie, familie.	9	8	8	9
Geen boeken met veel geweld.	6	5	4	4
Geen erotische boeken.	9	5	5	4
Geen boeken met grof taalgebruik.	8	7	4	3
Geen aanvullende eisen.	2	4	0	0

*Anders (onderbouw havo):*

- Geen serie-boeken
- Lezen binnen de eigen bandbreedte

*Anders (onderbouw vwo):*

- Geen serie-boeken
- Geen vertaalde werken, slechts bij hoge uitzondering
- Lezenvoordelijst
- Minimaal niveau per jaar
- Ontwikkeling

*Anders (bovenbouw havo):*

- Lezenvoordelijst
- Minimaal niveau per jaar
- Motivatie van de leerling
- Passend binnen de Islamitische identiteit van de school
- Theo Witte

*Anders (bovenbouw vwo):*

- Lezen voor de lijst
- Minimaal niveau per jaar
- Motivatie vd leerling
- Theo Witte

Tabel 7.5

*Uit welke genres mogen leerlingen zelf boeken kiezen? Docenten (n = 63-73)*

	Verplicht	Toegestaan	Niet toegestaan	Nvt / weet ik niet
Kinderboeken/Jeugdboeken	8	56	7	2
Oorspronkelijk Nederlandstalige Young Adult Literatuur	7	62	3	1
Vertaalde Young Adult Literatuur	2	40	22	2
Oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur van vóór 1880	24	32	3	11
Vertaalde volwassenenliteratuur van vóór 1880	3	20	30	10
Oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur van ná 1880 en voor 2011	22	41	4	4
Vertaalde volwassenenliteratuur van ná 1880 en voor 2011	3	23	31	8
Actuele oorspronkelijk Nederlandstalige volwassenliteratuur (van ná 2011)	11	55	2	3
Actuele vertaalde volwassenenliteratuur (van ná 2011)	3	22	31	4
Oorspronkelijk Nederlandstalige populaire fictie (bijvoorbeeld thrillers, romantische boeken, streekromans, fantasy)	3	42	19	4
Vertaalde populaire fictie (bijvoorbeeld thrillers, romantische boeken, streekromans, fantasy)	3	22	35	3
Anders, namelijk ...	1	4	0	2

*Anders, namelijk ...1*

- Afhankelijk van onder- of bovenbouw.
- Eisen in de derde klas anders dan in eerste en tweede.
- Laatste 2: beperkt aantal, havo iets meer dan vwo.
- Onderbouw: vrije keus; bovenbouw oorspronkelijk Nederlands.
- Verschilt per leerjaar en niveau. Onderbouw: vertaald mag, bovenbouw moet oorspronkelijk Nederlands zijn.
- Ze mogen enkel van de lijst van Witte kiezen.

Tabel 7.6

*Wie stelt deze eisen aan de genres vast?*

	Docenten (n = 79)
De directie / schoolleiding	4
De sectie Nederlands als geheel	57
Een deel van de sectie Nederlands	30
Ikzelf	17
Dat weet ik niet.	1
Anders, namelijk ...	6
▪ Exameneisen (3x)	
▪ Op basis van de referentiekaders	
▪ Sectie literatuur	

Tabel 7.7

*Welk niveau moeten de boeken uit de lijst van Theo Witte minimaal hebben?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 38)	Onderbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 41)	Bovenbouw havo Docenten (n = 36)	Bovenbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 42)
Niveau 1	4	5	0	0
Niveau 2	9	9	13	5
Niveau 3	2	5	17	15
Niveau 4	1	0	0	14
Niveau 5	0	0	0	1
Niveau 6	0	0	0	0
Geen verplichting, maar het niveau dat bij de individuele leerling past.	21	19	5	6
Dat weet ik niet.	1	3	1	1

Tabel 7.8

*Gebruikt u opdrachten die binnen lezenvoordelijst.nl worden gegeven?*

	Docenten (n = 63)
Vaak	4
Soms	18
Een enkele keer	22
Nooit	19

Tabel 7.9

*Welke aanvullende eisen stelt u aan boeken die leerlingen zelf kiezen?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 49)	Onderbouw vwo/ gymnasium Docenten (n = 48)	Bovenbouw havo Docenten (n = 43)	Bovenbouw vwo/ Gymnasium Docenten (n = 48)
Literair niveau zoals door mijzelf of (een deel van) de vaksectie bepaald.	29	25	31	35
Dat het boek deel uitmaakt van de literaire canon/erfgoed.	4	5	15	17
Literair niveau op basis van het niveau van literaire competentie van de leerling.	24	22	25	24
Minimum aantal titels van een bepaalde auteur.	5	3	2	3
Maximum aantal titels van een auteur.	15	13	29	31
Minimum aantal titels uit een bepaalde periode/stroming.	1	2	15	23
Maximum aantal titels uit een periode/stroming.	2	3	7	12
Minimum aantal titels uit een bepaald genre zoals roman, poëzie, kort verhaal.	3	1	11	15
Maximum aantal titels uit een genre.	5	4	6	4
Maximum aantal titels uit een serie.	12	7	7	6
Minimum aantal titels uit een serie.	3	3	2	1
Spreiding over thema's als liefde, dood, religie, familie.	6	5	8	7
Geen boeken met veel geweld.	8	6	4	3
Geen erotische boeken.	9	6	4	3
Geen boeken met grof taalgebruik.	6	3	4	3
Geen aanvullende eisen.	2	2	1	2
Een andere eis namelijk ...	2	3	1	2
▪ Lezen voor de lijst (2x)				
▪ Ontwikkeling (2x)				
▪ Geen vertaald werk (1x)				

Tabel 7.10

*Wie stelt deze aanvullende eisen voor de te kiezen boeken vast?*

	Docenten (n = 75)
De directie / schoolleiding	2
De sectie Nederlands als geheel	49
Een deel van de sectie Nederlands	30
Ikzelf	26
Dat weet ik niet.	0
Anders, namelijk ...	3
▪ Domein literatuur	
▪ Referentiekaders	
▪ Sectie literatuur	

Tabel 7.11

*Hoeveel boeken moeten leerlingen verplicht lezen voor hun eindexamen? Het gaat hier om boeken die tijdens het schoolexamen getoetst worden.*

	Gemiddeld aantal	Docenten, N
Vmbo basis	4,5	4
Vmbo kader	4,5	4
Vmbo gemengd/theoretisch	5,4	9
Mavo	5,6	17
Havo	8,8	59
Vwo	12,2	56
Gymnasium	12,6	42

Tabel 7.12

*Lezen leerlingen boeken op digitale dragers?*

	Docenten (n = 75)
Ja, dat stimuleren wij.	3
Ja, op eigen initiatief.	62
Nee, dat ontmoedigen wij.	2
Nee, daar vragen ze niet naar.	2
Dat weet ik niet.	4
Anders, namelijk ...	2

*Anders, namelijk ...*

- Als leerlingen dat willen, dan mag het, maar het komt nauwelijks voor.
- Dyslectici maken gebruik van digitale hulpmiddelen.
- Dat komt heel af en toe voor, maar probleem is: wat doen we bij toetsing? Persoonlijk heb ik liever geen e-readers of andere devices in de klas, want ik kan niet altijd controleren of de leerlingen op internet gaan ...

- Dyslectische leerlingen vinden het prettig om zelf de keuze te maken.
- Er is een leeskwartier. In de iPad-klassen kiezen sommige leerlingen ervoor om te lezen op de iPad. Anderen lezen leesboeken.
- Lezen is lezen.
- We hebben iPads in vwo-ob. Verder nemen sommige leerlingen e-readers mee. In de lessen Nederlands wordt regelmatig gelezen.

*Toelichting op 'boeken lezen voor school'*

- Er is bij ons op school geen schoolbibliotheek en dat vind ik een ernstig manco. Al eens aangekaart, maar 'geen budget' en 'de centrale bibliotheek is vlakbij'. Dat is ook zo, maar toch.
- In de brugklas standaard een leesles per week. In de andere leerjaren regelmatig een leesles (ca. een keer per twee weken).
- In de onderbouw probeer ik de leerlingen vooral ook samen te laten lezen (leeskring). Het plezier in lezen staat daar voorop (bijv. verwerkingsopdrachten als toneeltekst schrijven e.d.). In de bovenbouw zoek ik meer de verdieping op door de lln bepaalde thema's uit te laten werken.
- Volgend jaar starten we in leerjaar 1 met boek in je tas. Leerlingen lezen dan op vrije momenten en tijdens invaluren om het lezen te bevorderen.
- We hebben een strikte scheiding: onderbouw = jeugdliteratuur en bovenbouw is canon volwassenenliteratuur. Vertaalde werken zijn over het algemeen niet toegestaan.
- We hebben geen mediatheek op school (!!)

Tabel 7.13

*Welke drie boeken kiezen leerlingen in de onderbouw het meest als ze voor school lezen?  
(Docenten konden drie titels opgeven)*

	Hoe vaak genoemd?
M. Wallis de Vries - o.a. <i>Klem, Wreed, Vals</i>	10
S. Collins – <i>The Hunger games</i> (Hongerjaren)	10
J. Flanagan – <i>De grijze jager</i>	7
J. Green – <i>Een weeffout in onze sterren</i>	7
M. Mous – o.a. <i>Boy 7, Test</i>	7
C. Slee – o.a. <i>Afblijven, Spijt</i>	5
J. Kinney – <i>Leven van een loser</i>	4
M. Stoffels – o.a. <i>Dreadlocks en lippenstift</i>	4
V. Roth – <i>Divergent</i> (serie)	3
J.K. Rowling – <i>Harry Potter</i> (serie)	3
H. Vreeswijk – o.a. <i>Loverboys</i>	3



Tabel 7.14

*Welke drie boeken kiezen leerlingen in de bovenbouw het meest als ze voor school lezen?  
(Docenten konden drie titels opgeven)*

	Hoe vaak genoemd?
T. Krabbe – o.a. <i>Het gouden ei, De renner</i>	11
H. Mulisch – <i>De aanslag</i>	8
H. Koch – <i>Het diner</i>	7
W.F. Hermans – <i>De donkere kamer van Damokles</i>	5
T. Wieringa – <i>Joe Speedboot</i>	5
A. van der Zijl – <i>Sonny Boy</i>	5
J. Bernlef – <i>Hersenschimmen</i>	4
K. Glastra van Loon- <i>De passievrucht</i>	4
S. Brijs – <i>De engelenmaker</i>	3
Kluun – <i>Komt een vrouw bij de dokter</i>	3
<i>Van den vos Reynaerde</i>	3

Tabel 7.15

*Zijn er boeken of genres die populair zijn onder leerlingen, maar die ze voor school niet mogen lezen?*

	Docenten (n = 65)
Ja, namelijk ...	42
Nee.	8
Niet van toepassing, leerlingen mogen alles lezen voor school.	8
Dat weet ik niet.	7

*Namelijk:*

- Buitenlandse boeken, al dan niet vertaald
- Carry Slee
- Carry Slee
- Chicklit
- De Grijze Jager; Harry Potter
- Er is weinig oorspronkelijk Nederlandse fantasy, terwijl er een groep is die dit graag leest.
- Fantasy
- Fantasy en science fiction
- Fantasy/thrillers
- Game of Thrones
- Harry Potter
- In de bovenbouw populaire literatuur
- Lectoraat
- Leven van een loser
- (literaire) thriller (5x genoemd)

- Moco maffia
- Non-literair
- Noort/Verhoef
- Science fiction
- Sevenster of twilight
- Stripboeken (maar alleen bovenbouw, in onderbouw vind ik het prima!)
- Thrillers, onder andere van Simone van der Vlugt
- Thrillers, fantasy
- Thrillers, romantische boeken
- Vertaalde boeken
- Vertaalde boeken en literaire thrillers
- Vertaalde romans, veelal fantasy
- Voetbalboeken

Tabel 7.16

*Van welke boeken wilt u dat onderbouwleerlingen kennis hebben genomen?*

	Hoe vaak genoemd?
J. Boyne – <i>De jongen in de gestreepte pyjama</i>	3
M. Mous – o.a. <i>Boy 7</i>	3
C. Slee – o.a. <i>Spijt</i>	3
T. Beckmann - diversen	2
T. Krabbé – o.a. <i>De grot, Het gouden ei</i>	2
T. van Lieshout – o.a. <i>Gebr.</i>	2
J. Terlouw – diversen	2
E. van de Vendel – diversen	2
A. Woltz - diversen	2

Tabel 7.17

*Van welke boeken wilt u dat bovenbouwleerlingen kennis hebben genomen?*

	Hoe vaak genoemd?
W.F. Hermans – o.a. <i>De donkere kamer van Damokles</i>	18
H. Mulisch – o.a. <i>De aanslag</i>	14
Multatuli – <i>Max Havelaar</i>	8
G. Reve – o.a. <i>De avonden</i>	4
<i>Van den vos Reynaerde</i>	4
K. Abdollah – o.a. <i>Spijkerschrift</i>	3
L. Couperus – diversen	2
A. Grunberg – <i>Tirza</i>	2
H. Haasse – diversen	2
A.F.Th. v.d. Heijden - diversen	2
<i>Karel ende Elegast</i>	2
H. Koch – o.a. <i>Het diner</i>	2
D. Verhulst – diversen	2

## 8 Toetsen van literatuuronderwijs

Tabel 8.1

*Hoe verwerken leerlingen de boeken die ze voor school lezen?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 43)	Onderbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 43)	Bovenbouw havo Docenten (n = 41)	Bovenbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 44)
Ze houden een boekbespreking voor de klas.	27	22	15	16
We houden een mondeling examen,	3	4	35	37
Ze schrijven een boekverslag,	28	27	22	21
Ze maken er een creatieve verwerkingsopdracht over,	39	38	27	29
Ze houden een leesdossier bij,	24	19	28	31
Ze maken er een schriftelijke toets over,	15	14	21	22

*Anders:*

- Een betoog/recensie/filmverslag schrijven
- Groepsopdrachten zoals bij Lezen voor de Lijst en groepspresentaties (2x)
- Stemmen op Jonge Jury website (2x)
- Gesprekken in leesgroepen
- Leeskring
- Groepsopdrachten en presentaties

Tabel 8.2

*Welke onderdelen van literatuuronderwijs worden verder getoetst?*

	Onderbouw havo Docenten (N= 43)	Onderbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 43)	Bovenbouw havo Docenten (n = 41)	Bovenbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 44)
Literatuurgeschiedenis	1	2	32	40
Verhaaltheorie (vertelperspectief, thema, etc.)	22	25	37	41
Gedichtenanalyse (rijm, metrum, stilistische middelen)	14	14	28	32
Leesvaardigheid en groei daarin	18	19	20	23
Literaire competentie volgens Witte	6	6	11	12

Tabel 8.3

*Hoe wordt dit getoetst?*

	Onderbouw havo Docenten (n = 30)	Onderbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 32)	Bovenbouw havo Docenten (n = 41)	Bovenbouw vwo/gymnasium Docenten (n = 44)
Schriftelijke toets/examen	15	16	28	33
Mondelinge toets/examen	4	7	34	36
Boekverslag	21	25	18	18
Presentatie voor de klas	19	22	16	21
Creatieve verwerkingsopdracht	29	28	16	19

*Anders, namelijk ...*

- Groepsgesprek
- Leeskring
- Verschilt per onderdeel.

*Kunt u voor ons een creatieve opdracht beschrijven die u uw leerlingen heeft laten maken?*

- Stuk herschrijven in andere stijl / tijd / etc.
- Vergelijken met andere kunst / fictie / non-fictie.
- Achtergrondinformatie / recensies zoeken...

- Maak een facebookpagina voor de hoofdpersoon.
- Herschrijf het laatste hoofdstuk.
- Schrijf een gedeelte van een dagboek van een van de hoofdpersonen. Geef duidelijk aan over welke gebeurtenis dit gedeelte gaat. Het is belangrijk dat de gevoelens van de hoofdpersoon worden beschreven. Minimaal 250 woorden.
- Bewerk een middeleeuwse tekst, maak er een eigentijdse versie van.
- Maak van een prozatekst een stukje toneel en speel dat.
- Maak een film.
- Maak een mindmap.
- Maak een poster.
- Boekdoos, toneelstuk, lied, dichtvorm, facebookpagina, tweets.
- Boekpromotie mondeling: in 5 minuten een boek aanprijzen voor de eigen doelgroep zonder het einde te onthullen.
- Creatieve verwerking waarbij leerlingen een scène uit het boek kozen en deze creatief verwerkten. Een tweetal maakte een film, een ander tweetal zond en speelde gitaar, een ander tweetal maakte een kijkdoos, er werden brieven en strips getekend.
- De leerlingen moesten een nieuw einde maken voor hun boek. Ze moesten het einde spannender maken, er moest minimaal een geleerde spanningsbron terugkomen.
- Een boekenlegger maken, met daarop een aanbeveling voor het boek en bij het boek passende plaatjes.
- Een gedicht kiezen en er een 'plint'poster van maken.
- Eigen hoofdstuk laten schrijven inclusief een ander slot.
- Tekening van het spannendste moment van het verhaal.
- Een filmscript van een fragment.
- Elevator pitch, tafelpresentatie.
- Filmpje maken over het boek, posters maken.
- Helaas niet. Ik ben niet zo creatief.
- Herlees pag. 40-45. Schrijf een dagboekfragment van een van de personages over deze episode in de roman.
- Het maken van een 'leporello' of een doosje met inhoud+ mindmap+ houden van een pleidooi.
- Het maken van een fakebook-pagina (een Facebookpagina voor de hoofdpersoon uit het boek).
- In een groepje een boektrailer maken; een toneeltekst uitwerken; een brief schrijven aan de hoofdpersoon; flapteksten schrijven; etc.
- In groepje een stukje maken om te kunnen uitbeelden.
- Leerlingen maken een filmpje (reclamefilmpje; naspelen) naar aanleiding van een gelezen boek;.
- Leerlingen maken een mindmap en een fakebook-pagina naar aanleiding van een gelezen boek;.
- Maak een mindmap waarin duidelijk wordt welke relatie de personen in het verhaal met elkaar hebben.
- Maak een PPP/Prezi over het boek dat je gelezen hebt; verwerk daarin de verhaalanalyse van het boek aan de hand van de inhoud (het verhaal).
- Maak een stripverhaal.

- Maak een tableau vivant en licht toe.
- Poëzie: op luciferdoosje gedicht schrijven, doosje versieren en in doosje passende afbeeldinkjes.
- Mindmap (zie artikel Koek).
- Mindmap, stripverhaal, groepsgesprek en verslag.
- Naar aanleiding van het boek 201 minuten: de twintowers nagebouwd, maar ook een recensie schrijven, zich verplaatsen in de hoofdpersoon, een andere voorkant ontwerpen...
- Onderbouw: schrijf een recensie of bewerk (een deel van) het boek tot soap.
- Bovenbouw: maak (film) een DWDD- of reportageachtig item naar aanleiding van de in jullie groep gelezen boeken. Per groep is een roman in een bepaald thema gelezen (eenzaamheid, relatie ouder-kind, liefde, etc).
- Ontwerpen nieuwe voorpagina .
- Maken van maquette / moodbord / schilderij/ kijkdoos over de belangrijkste ruimte in het boek.
- Oordeel over het boek geven d.m.v. Beoordelingswoorden.
- Informatie geven over de personen.
- Interview afnemen met de hoofdpersoon.
- Ander einde schrijven.
- Pecha kucha.
- Mindmap.
- Pitch.
- Per groepje van 4 alle 4 een ander boek lezen van een zelf gekozen Nederlandse schrijver. Hier de verschillen en overeenkomsten van bespreken en via een collage een presentatie hiervan voor de klas geven met daarnaast een persoonlijk verslag over het geleerde.
- Poster.
- Rap maken of een film maken.
- Recensie schrijven, boek; boektrailer maken; pitch houden ter promotie/verfilming van het boek; mindmap maken; poster voor boekhandel maken; interview met hoofdpersoon etc.
- Recensie schrijven;.
- Kijkdoos maken.
- Recensies vergelijken zelf recensies en commentaren opsturen naar tijdschriften en dagbladen.
- Schrijf een alternatief einde.
- Schrijf een bief aan de hoofdpersoon.
- Schrijf een brief aan de auteur waarin je vragen stelt aan de auteur, Schrijf een recensie, maak een kaft, maak een tekening etc.
- Thema uitbeelden in een collage.
- Twee hoofdpersonen uit twee verschillende romans ontmoeten elkaar - hoe verloopt hun gesprek?.
- Verhaallijn tekenen, dagboekfragment schrijven.
- Vul een schoendoos met 10 voorwerpen die met het boek te maken hebben. Maak kaartjes aan de voorwerpen met een passend citaat uit het boek en de blz. En een korte toelichtin. Daarnaast een korte samenvatting en eigen mening.
- Zelf een gedichtenposter maken.

- Zoek plaatjes op internet die je bij je boek vindt passen. Vertel in 25 woorden per plaatje waarom.

Tabel 8.4

*Is de toetsing van het literatuuronderwijs op uw school afgestemd op de referentieniveaus fictie?*

	Docenten (n = 66)
Ja	24
Nee	15
Weet ik niet.	27

Tabel 8.5

*Hoe zwaar tellen cijfers voor literatuur mee op eindrapport voor NL?*

	Gemiddeld percentage	SD	Docenten, N
Havo onderbouw	16,6%	11,7	37
Vwo onderbouw	15,9%	10,8	37
Havo bovenbouw	25,9%	11,6	38
Vwo bovenbouw	27,2%	12,3	38

Tabel 8.6

*Is dat naar uw mening voldoende?*

	Docenten (n = 64)
Nee, het zou zwaarder mee moeten tellen.	10
Ja.	47
Nee, het zou minder zwaar moeten meetellen.	1
Geen mening.	6

Tabel 8.7

*Door wie is het toetsbeleid voor literatuuronderwijs opgesteld?*

	Docenten (n = 67)
De directie / schoolleiding	2
De sectie Nederlands als geheel	42
Een deel van de sectie Nederlands	17
Door mijzelf	1
Dat weet ik niet.	3
Anders, namelijk ...	2
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Literatuur is vak apart, cijfer samen met maatschappijleer en ANW als schoolexamencijfer. Literatuursectie heeft toetsbeleid opgesteld.</li> <li>▪ Sectie literatuur.</li> </ul>	

## 9 Budget

Tabel 9.1

*Hoe groot is het jaarlijkse budget van de sectie Nederlands?*

Afdelingsleiders en sectievoorzitters (n = 34)	
0 – 500 euro	15
501 – 1000 euro	6
1001 – 1500 euro	7
1501 – 2000 euro	3
2001 – 2500 euro	0
2501 – 3000 euro	1
Meer dan 3000 euro	2

Tabel 9.2

*Hoeveel hiervan wordt jaarlijks in totaal ongeveer besteed aan het onderdeel literatuuronderwijs?*

Afdelingsleiders en sectievoorzitters (n = 32)	
0 – 500 euro	23
501 – 1000 euro	4
1001 – 1500 euro	1
1501 – 2000 euro	0
2001 – 2500 euro	2
2501 – 3000 euro	2
Meer dan 3000 euro	0

Tabel 9.3

*Hoeveel budget is er op uw school jaarlijks in totaal beschikbaar voor de mediatheek/bibliotheek?*

Afdelingsleiders (n = 11)	
0 – 500 euro	7
501 – 1000 euro	1
1001 – 1500 euro	0
1501 – 2000 euro	1
2001 – 2500 euro	0
2501 – 3000 euro	1
Meer dan 3000 euro	1



Tabel 9.4

*Hoeveel van dit bedrag wordt besteed aan de boekencollectie?*

Afdelingsleiders en sectievoorzitters (n = 30)	
0 – 500 euro	21
501 – 1000 euro	3
1001 – 1500 euro	3
1501 – 2000 euro	0
2001 – 2500 euro	0
2501 – 3000 euro	1
Meer dan 3000 euro	2

Tabel 9.5

*Hoeveel van dit bedrag wordt er besteed aan automatisering?*

Afdelingsleiders (n = 9)	
0 – 500 euro	8
501 – 1000 euro	0
1001 – 1500 euro	0
1501 – 2000 euro	0
2001 – 2500 euro	1
2501 – 3000 euro	0
Meer dan 3000 euro	0

Tabel 9.6

*Hoe groot is het jaarlijkse budget voor deelname aan leesbevorderende activiteiten?*

Sectievoorzitters (n = 22)	
0 – 500 euro	19
501 – 1000 euro	2
1001 – 1500 euro	1
1501 – 2000 euro	0
2001 – 2500 euro	0
2501 – 3000 euro	0
Meer dan 3000 euro	0

Tabel 9.7

*Hoe groot is het jaarlijkse budget voor scholing van docenten in het kader van literatuuronderwijs?*

Sectievoorzitters	
(n = 16)	
0 – 500 euro	14
501 – 1000 euro	2
1001 – 1500 euro	0
1501 – 2000 euro	0
2001 – 2500 euro	0
2501 – 3000 euro	0
Meer dan 3000 euro	0

## 10 Successen, knelpunten en behoeften

*Wat is het belangrijkste succes van literatuuronderwijs op uw school? Sectievoorzitters:*

- Betere leesattitude.
- Bezoek van schrijver aan de klas dat leesplezier en reflectievermogen bevordert.
- Dat er ieder jaar weer leerlingen enthousiast vertellen over mooie boeken die ze gelezen hebben.
- Dat leerlingen gaan lezen.
- Dat leerlingen literatuur gaan lezen en hun horizon verbreden.
- Dat leerlingen met plezier hun mondeling examen afleggen.
- De deelname aan de Inktaap met een grote groep leerlingen (30).
- De laatste jaren verschillende nieuwe, frisse leesbevorderingsplannen, waaronder prentenboekenproject met bezoek kinderboekenschrijver.
- De leerlingen stimuleren en begeleiden in hun leesontwikkeling.
- De motivatie van de docent, de boekenlijst en de mediatheek.
- De prachtige leesdossiers die in drie jaar ontstaan, de ontwikkeling die je daarin aantreft.
- De tijd en aandacht voor literatuuronderwijs, de collectie van de mediatheek en de visie op literatuuronderwijs.
- Deelnemers Inktaap.
- Enthousiasme bij leerlingen. In V6 combineren we samen een boek lezen met literatuurgeschiedenis en bezoek aan de theatervoorstelling van het boek.
- Enthousiasme docent.
- Enthousiasme van docenten en ons relatief grote aandeel poëzie. Ook projecten met de bibliotheek over poëzie slaan aan.
- Enthousiasme voor lezen.
- Ervoor zorgen dat leerlingen zich ontwikkelen. En dat ze in de toekomst blijven lezen.
- Goede boeken aanraden.
- Het belangrijkste succes is het persoonlijke succes van de docent bij de behandeling van leerstof én de samenwerking met leerlingen m.b.t. Keuze en verwerking van literatuur.
- Het mondeling tentamen Nederlands.
- Leerlingen die na twee/drie jaar literatuuronderwijs inzien dat een boek ze kan raken.
- Leerlingen komen tot de ontdekking dat lezen ook leuk kan zijn.
- Leerlingen lezen voor hun plezier, er is een leeskring opgezet.
- Leerlingen ontdekken welke boeken bij hen passen.
- Leesmotivatie bevorderen.
- Leesplezier bevorderen.
- Leesplezier is terug.
- Literatuurweek.
- Meer leerlingen lezen met plezier meer boeken (minimaal 20 in vwo BB, 10 in havo BB).
- Nauwelijks.
- Project Boek uit de tas.
- Samenwerking bibliotheek.
- Schrijversbezoek: leesplezier bevorderend!

- Interactie tussen leerlingen over de gelezen boeken. Toename enthousiasme van een deel van de leerlingen.
- Veel enthousiaste leerlingen.
- Veel leerlingen lezen en dan vooral ook auteurs als Hermans, Mulisch en Grunberg. De leerlingen geven zelf aan dat ze dit waarderen.
- Westerborkproject: grondige gezamenlijk lezing en analyse van een boek waarin Westerbork voorkomt, bijv. De nacht der Girondijnen, Kinderjaren, et cetera + gastles v.e. Overlevende + bezoek aan Westerbork.

*Wat is het belangrijkste succes van literatuuronderwijs op uw school? Docenten:*

- Als de leerlingen blij zijn dat ze een boek hebben gelezen.
- Als leerlingen leesplezier hebben.
- Bevorderen leesplezier en bevorderen uitleen/lezen.
- Boekentrailers.
- Dat de leerlingen gaan lezen en een mooie literatuurlijst maken waarover ze zinnig kunnen praten.
- Dat het lezen van een boek 'de kijk' van leerlingen kan veranderen.
- Dat hun niveau stijgt.
- Dat leerlingen achteraf het nut en het plezier ervan inzien. Het maakt veel los, bij leerlingen maar ook bij docenten! (nieuwe romans lezen, niet blijven hangen in de oude 'meuk'.
- Dat leerlingen die niet geneigd zijn te lezen, ontdekken dat er leuke boeken zijn en dat er meer is dan de standaard leeslijst.
- Dat leerlingen enthousiast worden van boeken die ze normaal nooit zouden lezen.
- Dat leerlingen genieten van het lezen.
- Dat leerlingen leesplezier krijgen/houden omdat ze niet vanaf jaar 1 direct verplichte boeken moeten lezen. Ze mogen lezen wat ze willen, als ze maar lezen.
- Dat leerlingen meer lezen.
- Dat leerlingen met meer plezier en vaker gaan lezen.
- Dat leerlingen veel kennis opdoen.
- Dat leerlingen zeggen dat lezen toch wel aardig is en poëzie wel meevalt.
- Dat veel leerlingen in de 6e tijdens hun mondeling vol enthousiasme kunnen vertellen over hun boeken. Ze hebben een juiste keuze gemaakt. Ze weten welke boeken ze leuk vinden.
- Dat we er met de hele sectie aan werken.
- De leerlingen vinden literatuur interessant.
- Een leerling die met passie over een boek kan praten.
- Enthousiasme.
- Enthousiasme.
- Enthousiasme docent.
- Enthousiasme van de docent.
- Glo.
- Het enthousiasme en passie van de docent.
- Het klassikaal lezen van minimaal vier boeken per jaar.

- Het leeskwartier. Er wordt door leerlingen zelfstandig één keer in de week een kwartier in een leesboek gelezen.
- Je boort andere kwaliteiten van leerlingen aan.
- Leerlingen die enthousiast vertellen over gelezen boeken en de creatieve opdrachten die we laten maken.
- Leerlingen die enthousiast worden na het lezen van een aanbevolen boek.
- Leerlingen die het plezier in lezen behouden .
- Leerlingen geven aan dat hun leesgedrag verandert en dat ze ervan leren.
- Leerlingen hebben geleerd boeken te verwerken, er over na te denken en erover te discussiëren.
- Leerlingen kennis laten maken met nieuwe werelden, leerlingen laten reflecteren en een mening laten vormen, leerlingen in aanraking laten komen met verhalende teksten, leerlingen een boek bezorgen dat bij hem/haar past, dat hij waardevol vindt en waar hij plezier uithaalt, zodat hij een volgende keer weer een boek pakt/zelf op zoek gaat.
- Leerlingen lezen een bibliotheekboek tijdens uren waarin docenten uitvallen.
- Leerlingen lezen gedurende de hele opleiding.
- Leerlingen met plezier laten lezen uit de Nederlandse literatuurgrabbelton.
- Leesmotivatie bevorderen en inzicht nut.
- Leesplezier bevorderen.
- Leesplezier bij leerlingen in wekelijkse leesles.
- Leesplezier laten ervaren door leerlingen!.
- Leesplezier, met name in de bovenbouw.
- Leesweken.
- Lezende leerlingen.
- Mijn enthousiasme.
- Openheid.
- Persoonlijk enthousiasme van docenten.
- Plezier in lezen.
- Prestaties leerlingen.
- Samenwerking met mediatheek.
- Sinds we ons literatuuronderwijs hebben ingericht volgens lezen voor de lijst, is de belangstelling van leerlingen voor lezen én het plezier erin toegenomen.
- Verwerkingsopdrachten, mondelinge presentatie, leuke, korte verhalen als 'poep', boekentips van docenten.
- We hebben aansprekende verwerkingsopdrachten en een goede bibliotheek .
- Voorbeeldwerking/rolmodellen.

*Wat is het belangrijkste knelpunt bij literatuuronderwijs op uw school? Sectievoorzitters:*

- Aanbod mediatheek nogal beperkt.
- Andere secties hebben kritiek op onze leeslessen. Sceptis over meerwaarde van leeslessen bij andere secties.
- Beschikbare lestijd.
- Budget!
- Dat er ook heel veel leerlingen zijn die helemaal niets hebben met lezen.
- De hoeveelheid tijd.
- De tijd.
- Doorlopende leerlijn; wie mag wat lezen?
- Gebrek aan kennis bij de vakdocenten.
- Gebrek aan tijd.
- Geen toegankelijkheid tot boeken, er is geen mediatheek.
- Het niet willen lezen van leerlingen.
- Het staat nog in de kinderschoenen.
- Het verschil in interesse en niveau tussen de diverse docenten.
- Inhoud schoolbibliotheek.
- Leerlingen houden in principe niet van lezen.
- Leerlingen raken het lezen kwijt in de onderbouw. In de bovenbouw gaat het vaak weer beter.
- Leerlingen willen niet lezen.
- Literatuurgeschiedenis en de desinteresse bij de leerlingen.
- Literatuuronderwijs is een discussiepunt binnen de sectie. Havo-docenten willen vooral leesbevordering, vwo-docenten willen deels literatuurgeschiedenis, deels beleving.
- Motivatie leerlingen.
- Ongeïnteresseerde jongens in klas 4 (alleen spannende boeken willen lezen en zelfs dat kost moeite).
- Schoolleiding vindt het minder belangrijk. Het gaat hen vooral om de CE-resultaten.
- Te groot accent op literatuurgeschiedenis in plaats van op leesbeleving.
- Te weinig tijd.
- Te weinig tijd en geen of weinig steun SL.
- Te weinig tijd om er voldoende aandacht aan te besteden.
- Te weinig tijd en belangstelling.
- Tijd x2.
- Tijd x2.
- Tijd / zin om te lezen.
- Tijd en geld!.
- Tijd.
- Tijdgebrek, er moet veel behandeld worden.
- Leerlingen enthousiasmeren is lastig.
- Tijdsdruk.
- Vanaf klas 2/3 lezen leerlingen niet graag meer.

*Wat is het belangrijkste knelpunt bij literatuuronderwijs op uw school? Docenten:*

- Aantal beschikbare actuele boeken in de mediatheek: van elk eentje is te weinig voor lezen in groepjes bijvoorbeeld.
- Collega's met andere visies.
- Dat je soms gebrek aan tijd hebt en dat literatuuronderwijs vaak als eerste het onderspit delft.
- Dat leerlingen hun boek(en) niet (uit-)lezen.
- Dat leerlingen snel zijn afgeleid door moderne middelen.
- Dat leerlingen verplichte titels niet leuk vinden.
- Dat met name havoleerlingen niet gemotiveerd zijn.
- De identiteit van de school staat niet toe dat leerlingen alle boeken mogen lezen die ze willen.
- De lust tot lezen bij veel leerlingen.
- De tijd die wordt toegemeten in de lessentabel.
- De roep om het SE-cijfer overeen te laten komen met het CSE-cijfer. (de dood in de pot voor het literatuuronderwijs).
- De toetsing.
- Desinteresse - geen tijd voor lezen.
- Er is weinig tijd. De 'creatieve' verwerkingsopdrachten zijn niet naar mijn zin.
- Gebrek aan interesse en diepgang.
- Gebrek aan motivatie bij sommige leerlingen.
- Gebrek aan tijd.
- Geen beleid, neemt te weinig plaats in in het programma .
- Geen echte lijn - breuk tussen onder- en bovenbouw.
- Geen mediatheek op school, lastig aan boeken komen.
- Geld vrijmaken om het literatuuronderwijs meer inhoud te geven.
- Geld: de schoolbibliotheek is afgeschaft door bezuinigingen.
- Het gemis van een (goede) mediatheek/bibliotheek.
- Het ontbreekt ons wel eens aan tijd.
- In de bovenbouw voelt het voor het merendeel van de leerlingen toch nog steeds als verplichting terwijl ze dit niet zo voelden in de onderbouw.
- In het overvolle lesprogramma tijd vinden om goed aandacht te besteden aan literatuuronderwijs.
- Jongeren vinden het over het algemeen lastig om een boek te lezen.
- Leerlingen en vrije tijd.
- Leerlingen gemotiveerd krijgen/houden.
- Leerlingen het juiste boek laten lezen.
- Leerlingen willen niet lezen. Na het mondeling net de ontboezeming te horen gekregen: meneer, ik heb 0 titels gelezen en de uittreksels voorbereid.
- Leesdossiers en het mondeling: voor docenten gaat daar ontzettend veel tijd in zitten. En of leerlingen er nu echt veel van leren?.
- Lestijd en tijd om met de sectie te vergaderen.
- Lezen wordt nog steeds als niet leuk ervaren.
- Minder tot geen enthousiasme bij collega's, te weinig kennis bij collega's, wat resulteert in krampachtig vast blijven houden aan conservatieve ideeën en manieren van werken.
- Slechte bibliotheek.

- Sommige leerlingen zijn niet te motiveren.
- Te weinig leesplezier, met name in de havoklassen.
- Te weinig tijd (9x).
- Te weinig vrijheid in boekkeuze en te starre toetsing.
- Tijd en geld.
- Tijd en hoe diep ga je?.
- Tijd en ruimte.
- Tijd; er is te veel stof die in te korte tijd moet worden behandeld in de onderbouw waardoor literatuur een ondergeschoven kindje dreigt te worden.
- Twijfel van ouders en afdelingsleiders aan het nut van lezen (bijv. In een les).
- Voldoende titels (lees: boeken) voor de hele klas.
- We besteden er onvoldoende aandacht aan, omdat er onvoldoende geld beschikbaar gesteld wordt om deel te nemen aan leesbevorderende literatuurprojecten.
- Weinig initiatief vakgroep.
- Zorgen dat boeken echt gelezen worden, zaken als mondelingen zijn tijdrovend, subjectieve beoordeling, bevorderen leesplezier.

*Waar heeft u behoefte aan als het gaat om literatuuronderwijs? Sectievoorzitters:*

- Een betere afstemming en samenwerking tussen collega's.
- Een methode die gevarieerde opdrachten aanbiedt die over meer gaan dan de reproductie alleen. De huidige methodes vinden wij daarin te oppervlakkig en algemeen.
- Een niet al te uitgebreide, complete literatuurmethode.
- Een of meerdere goede methode(s) voor literatuurgeschiedenis / literatuuronderwijs!  
Voorheen waren er diverse methodes die om de paar jaar vernieuwd werden of er verschenen nieuwe methodes. Al minstens tien jaren verschijnt er niets (nieuws) meer. Voor mij behoort literatuurgeschiedenis tot cultuuroverdracht en is daarom van groot belang voor met name de hoogst opgeleiden in onze samenleving. In de omringende landen denkt men hier niet anders over!
- Enthousiaste collega's.
- Gevarieerder en actueel aanbod romans/e-books.
- Goede methode en tijd.
- Handvatten en praktische lessen.
- Hulp van bijvoorbeeld de plaatselijke bibliotheek. De eerste contacten zijn gelegd. Verder zouden we heel graag weer een schoolbieb/mediatheek hebben.
- Informatie over hoe je via het lezen van werken de literatuurgeschiedenis kunt behandelen.
- Inspirerende werkvormen.
- Meer boeken op school, meer geld om een auteur uit te nodigen, naar een voorstelling te gaan, boeken te kopen, dag van de literatuur te bezoeken enz.
- Meer budget.
- Meer draagvlak binnen school. Een minder conservatieve houding bij andere secties.
- Meer geld, zodat we bijvoorbeeld ieder jaar een schrijver voor elke doelgroep op school zouden kunnen uitnodigen.



- Meer kennis over jeugdliteratuur. Het stimuleren van jongeren in de leeftijd van 12 t/m 15 om Nederlandse boeken te lezen in plaats van alleen Engelse boeken.
- Meer mogelijkheden om bijv. Schrijvers op school uit te nodigen.
- Meer ruimte voor samen lezen.
- Meer tijd.
- Meer tijd om te lezen in de klas.
- Meer tijd voor het vak om daarin ook literatuur te bespreken en de context.
- Meer tijd, indirect dus meer middelen.
- Meer actuele boeken.
- Nascholing over in te zetten werkvormen; hoe bied ik het interessant aan.
- Niets.
- Nog meer tijd in de lessen voor literatuur!
- Op zich gaat het goed, wel zou ik meer buitenschoolse activiteiten op dit gebied willen ontwikkelen.
- Persoonlijke aandacht voor de leerlingen.
- Tijd.
- Tijd! Bruikbaar lesmateriaal van NTR.
- Veel mooie boeken en activiteiten.
- Wisselende, actuele, visuele informatie.

*Waar heeft u behoefte aan als het gaat om literatuuronderwijs? Docenten:*

- Aan het fiat (en een zak geld) van de schoolleiding.
- Autonomie.
- Basisontwikkeling bij kinderen.
- Beleid maken dat door alle docenten wordt gedragen.
- Boeken voor de leerlingen!
- Een andere school.
- Een duidelijk plan voor literatuuronderwijs voor de onderbouw.
- Een goed contact met de lokale bibliotheek.
- Effectieve en motiverende literatuurdidactiek, met name voor historische teksten. (Ik doe daar momenteel zelf onderzoek naar.)
- Fijne samenwerking met sectie om initiatieven te ontplooiën en budget daarvoor.
- Frisse ideeën ....
- Goede recensies.
- Handvatten bij het bovenstaande.
- Hoe kan ik het leesplezier bevorderen of (geldt ook voor een deel) ze aan het lezen krijgen?
- Klassenmateriaal: dus fysieke boeken, vooral actuele titels, en verwerkingsopdrachten voor kleine groepjes.
- Korte opdrachten bij actuele literatuur (met korte fragmenten).
- Korte verhalen die digitaal beschikbaar zijn, het liefst met opdrachten.
- Laagdrempelige informatie en programma's.
- Leesplezier verhogen. Verwerkingsopdrachten.
- Leuke en leerzame verwerkingsopdrachten.

- Leuke uitdagingen, materiaal aangepast aan hun niveau, de mogelijkheid om verschillende klassensets te ontlenen ...
- Makkelijk aan te schaffen boeken+ geld om vaker een schrijver uit te nodigen+ meer tijd voor ontwikkeling en reflectie binnen de eigen sectie.
- Meer aandacht, tijd en ruimte.
- Meer bibliotheek op school.
- Meer eigen leeservaring :)
- Meer financiële armslag om aan programma's mee te doen.
- Meer geld om boeken te kunnen kopen.
- Meer geld, meer tijd, meer boeken op school.
- Meer inbreng van de leerlingen.
- Meer koppeling met dagelijkse actualiteit!
- Meer lessen: in gy 2 en 3 slechts 2 uur Ned per week.
- Meer modern lesmateriaal.
- Meer tijd.
- Meer uren om af en toe een boek te behandelen en andere stof te laten voor wat het is.
- Minder boeken voor bovenbouw en/of meer tijd ervoor.
- Opdrachten bij fragmenten om een zo breed mogelijk beeld te kunnen geven.
- Subsidie om projecten op te zetten, schrijvers uit te nodigen, nieuwe boeken aan te schaffen etc.
- Teasers, actualiteit.
- Tijd (2x).
- Tijd en computers.
- Tips/verwerkingsopdrachten en actuele aanvullingen bij LvdL.
- Veel boeken in de klas en tijd.
- Veel boeken op school!
- Wijdverspreide kennis bij docenten over young adult literatuur: daar ben ik zelf mee bezig in mijn promotieonderzoek.
- Zelf meer leesbagage krijgen.
- Zie de vorige vraag, maar vooral verandering van de regelgeving; Nederlands is een breed vak, dat niet alleen bestaat uit taalvaardigheid!
- Zie vorige vraag: meer boeken.

## 11 Algemene opmerkingen

*Heeft u verder nog opmerkingen over literatuuronderwijs in havo/vwo? Sectievoorzitters:*

- Havo blijft zorgenkindje.
- Het is een ondergeschoven kindje geworden heb ik de indruk. De individuele docent kan bepalen hoeveel tijd hij aan literatuurgeschiedenis wil besteden en welke onderdelen / tijdvakken hij wil behandelen. Vooral voor vwo vind ik dit een gemiste kans.
- Ik ben blij dat dit nog leeft bij ons op school.
- Ik denk dat wij het goed georganiseerd hebben.
- Kan veel beter.
- Laat ze vooral lezen, zonder remming.
- Nee.
- Nee.
- Op havo is het een fractie van wat we op het vwo aanbieden. Dit ligt aan de tijd en aan de havo leerling.
- Zelf ben ik wel voor een literaire canon. Dat alle leerlingen in ieder geval een aantal titels gelezen hebben.
- Veel leerlingen lezen alleen uittreksels, er circuleren duizenden samenvattingen. Ik heb liever dat ze in de les lezen, of een deel in de les lezen.

*Heeft u verder nog opmerkingen over literatuuronderwijs in havo/vwo? Docenten:*

- De kwaliteit is ongrijpbaar, maar erg belangrijk. Voor een deel zullen we het van effectieve didactiek moeten hebben. Zie proefschrift Witte (2008): zoveel mogelijk 'constructieve fricties' in het literatuuronderwijs realiseren. Ook moet er meer aandacht en nascholing komen voor differentiatie binnen het literatuuronderwijs.
- De laatste tijd verschijnen er op tv in praatprogramma's regelmatig auteurs van Nederlandse boeken, niet alleen de commercieel interessante auteurs. Leerlingen kijken naar die programma's (b.v. DDWD) en nemen de genoemde titels mee.
- De site scholieren.com is 'dodelijk' voor het lezen van de leerlingen.
- Er wordt te weinig gelezen.
- Ik doe samen met een collega onderzoek naar de mogelijkheid leerlingen zelf een boekenlijst samen te stellen aan de hand van gegeven literaire criteria. Ik ben benieuwd naar de uitkomst van dit onderzoek, omdat wij het ook voor het onze kunnen gebruiken.
- Ik heb veel gymnasiumleerlingen; die lezen graag en veel.
- Ik mis de tijd.
- Ik zou willen dat ik meer met literatuuronderwijs kan bereiken dat dat tot nu toe gerealiseerd wordt!
- Lezen is een vorm van geluk! Dat probeer ik mijn leerlingen te laten ervaren. Omdat ik werk voor Maandag, bereik ik gemiddeld 500 leerlingen per jaar in heel Nederland!
- Meer lestijd en meer aandacht voor recent/modern werk, niet alleen/vaak de 'klassiekers'.
- Met name in deze tijd van rendementsdenken is literatuuronderwijs belangrijk. Het zou fijn zijn als het vak meer erkenning zou krijgen.
- Nee, maar wel dat ik een aantal vragen lastig vond om in te vullen (bv. percentage waarin literatuur meetelt verschilt nogal in klas 4/5 en examenklassen...).

- Voorwaarden en motivationele aspecten zijn onvoldoende aanwezig.
- Ze vinden lezen best leuk.

#### *Afdelingsleider*

Het lijkt of literatuuronderwijs in deze enquête alleen gaat over Nederlands. In onze organisatie werken we met experts uit diverse geledingen die mede het beleid bepalen en vormgeven. Dus niet alleen de directie maar juist ook anderen. Dat zorgt voor veel meer draagvlak. Een van de experts is taalcoördinator en in elk team is een teamcoördinator actief.